

ქართული

5(30) 2010

სექტემბერი-ოქტომბერი

ქართუცი ძარღო ენას?
ქართუცი ქართუცი რნქნას!
ღმერთი, ბედისწერა,
ზღვა რთ, იმღუნას!

გაკმანის ქართული სათვისტომოს ორგანო

საიუბილო გამოქვეყნება

ნოთაჰშინა:

ჩემი უფროსი დიდი მყვება ქართველების ერთგულებას
ინტენციურ ღმერთს დღი დათმავდა 3-10

მომწივებნი ცხვირდანი წახუნდნან
საუბანი ღმერთს ვახუცაზს ჩაბრუნებან 10-14

მეზვენად ქართველებთან
ამონაზიდნი წიგნიდან „სუბოგთის ცის ქვეშ“ 14-15

აღუქვანდეს აბხაზი 16-18

საფრანგული ემიგრანტები მერსე მხოვლით მძინი 18-24

Der letzte Flug 24-30

მეზვენას მწიგანდ დათმ ცხაშვირდანი 31

ჩემი ყველაზე დიდი ოცნება ქართველების მართიანობაა

65 წლის წინ, ომის მრისხანე ტალღებით შორს გატყორცნილმა და გარიყულმა ქართველებმა, ბრძოლები-საგან დანგრეულ და გაპარტახებულ გერმანიაში მონახეს ერთმანეთი, რათა უცხო მიწაზე შეექმნათ პატარა სამშობლოსმაგვარი ატმოსფერო. ამის შედეგად დაარსდა ბაგარიის მიწაზე, ქალაქ მიუნხენში ქართული სათვისტომო. მას შემდეგ, წლების განმავლობაში იკრიბებოდნენ ქართველები, საქართველოს პოლიტიკურ მდგომარეობაზე ბჭობდნენ, მისი გათავისუფლების გეგმებს აწყობდნენ, ერთი მეორეს ანუგეშებდნენ და ნოსტალგიის დაძლევაში ეხმარებოდნენ. უნებურად ემიგრანტებად ქცეულები, ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ სათვისტომოს სახელოვანი თავმჯდომარეები და ყველანი მუდამ უკან, სამშობლოში დაბრუნებზე ოცნებობდნენ. ...გადიოდა წლები. საქართველოში იცვლებოდა წყობა, მთავრობები, სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, რაც, თავის მხრივ, სხვადასხვა ქვეყნებში, მათ შორის გერმანიაშიც, ქართველ ემიგრანტთა ახალ-ახალი ტალღების წარმოშობას განაპირობებდა. კვლავ გამოიკვეთა ნახევარი საუკუნის წინ დაფუძნებული ორგანიზაციის აუცილებლობა, თუმცა უფრო სახეცვლილისა, ფუნქციებგაფართოებულისა.

ჩვენი ჟურნალის სტუმარია გერმანიის ქართული სათვისტომოს რიგით მერვე თავმჯდომარე - ბატონი ლერი დათაშვილი. იგი ოჯახთან ერთად უკვე 10 წელია მიუნხენში ცხოვრობს და საკმაოდ დატვირთული სამეცნიერო საქმიანობის პარალელურად დაუღალავად ემსახურება სათვისტომოს. მიუნხენის ტექნიკური უნივერსიტეტის აეროკოსმოსური ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი, დოქტორი ლერი დათაშვილი დღეს სათვისტომოს შესახებ გვესაუბრება.

- ბატონო ლერი, პირველ რიგში მინდა თქვენ, როგორც გერმანიის ქართული სათვისტომოს თავმჯდომარეს, მოგილოცოთ მისი იუბილე. წელს სათვისტომო ხომ 65 წლის ხდება. იქნებ გვიამბოთ სათვისტომოს ისტორიის შესახებ, რამდენადაც დღეისათვის ინფორმაცია მოგეპოვებათ. ვიცი, რომ თქვენ სათვისტომოს ისტორიას იკვლევთ და გარკვეულ ინფორმაციასაც მიაგენით, რომელიც გვაძლევს საშუალებას ვივარაუდოთ, რომ გერმანიის ქართული სათვისტომო 65 წელზე უფრო ძველია.

- დიდი მადლობა იუბილეს მოლოცვისათვის. ეს მოლოცვა მთელ გერმანიის ქართველობას ეკუთვნის, მეც ვუერთები მას და ყველას, ვინც კი გერმანიის დიასპორას წარმოადგენს, როგორც ძველი თაობის, ასევე ახალი თაობისას, ვულოცავ ამ თარიღს. შემიძლია დაგიდასტუროთ, რომ ამ ბოლო პერიოდში სათვისტომოს ისტორიას ნამდვილად ჩავეძიე (ძირითადად პროფ. გ. შარაძის, პროფ. რ. დაუშვილისა და ლ. ბაქრაძის შრომების მიხედვით) და ვაპირებ ჩვენს საიუბილეო საღამოზე მცირე სახით წარმოვუდგინო იგი დამსწრეებს.

ჩვენი სათვისტომო იურიდიულად 1945 წელს არის დაარსებული. მისი პირველი თავმჯდომარე იყო ბატონი სანდრო კონძაია, რომელიც, როგორც ბატონი ვახტანგ ჩხაიძისაგან ვიცით, ქალაქ ფოთის მერი ყოფილა ბოლშევიკების მოსვლამდე, იგი სწორედ ამ პერიოდის ემიგრანტია. როდესაც სხვა ინფორმაციას გადააკვებთ თვალს, ნახავ, რომ კორძაია 20-იან წლებში, კერძოდ კი 1922 წ. არის ორგანიზაცია

- „ქართველ მოქალაქეთა საზოგადოება გერმანიაში“ (Gesellschaft Georgischer Bürger in Deutschland e.V.) დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარე. 30-იანი წლების ბოლოს ამ ორგანიზაციის გამგეობის წევრადაც გვევლინება. 1937 წლიდან საზოგადოება ახალი სახელწოდებით „ქართველთა ახალშენი გერმანიაში“ (Georgische Kolonie in Deutschland e.V.) არის ცნობილი. გარკვეულ მიზეზთა გამო გერმანიის პოლიციამ მაშინდელი სათვისტომოს გამგეობა დაშალა და მათთვის სასურველი პიროვნება დასვა ხელმძღვანელად. ომის პერიოდში საერთოდ წყდება ამ ორგანიზაციის მოღვაწეობა.

ჩვენთვის ცნობილია, რომ 1945 წელს ბატონი სანდრო კორძაია მიუნხენში ჩამოდის, სწორედ ამ დროს იქ მყოფი ქართველები მასთან ერთად სათვისტომოს აფუძნებენ და სოციალდემოკრატი სანდრო კორძაია უკვე ახალი დაფუძნებული ორგანიზაციის თავმჯდომარე ხდება. ასე რომ, პირდაპირი და ფუნქციური მნიშვნელობითაც, გერმანიის ქართული სათვისტომო 20-იან და 30-იან წლებში მოქმედი სათვისტომოს მემკვიდრედ უნდა ჩაითვალოს.

ჩვენი სათვისტომო მაშინდელმა პირველმა წევრებმა დღევანდლამდე მოიტანეს და ახალ თაობებს გადმოგვცეს.

- იქნებ სათვისტომოს თავმჯდომარეები გავისჩინოთ.
- როგორც გითხარით, სანდრო კორძაია იყო სათვისტომოს პირველი თავმჯდომარე (1945 – 1953

წწ).

მეორე თავმჯდომარე იყო ბატონი გიორგი მაღალაშვილი (1953 – 1958 წწ.), პროფესიით ექიმი. მისი ვაჟი კონსტანტინე მაღალაშვილი (მაღალაშვილი) დღესაც ჩვენი სათვისტომოს წევრი და აქტიური მხარდამჭერია. ისტორიული არქივიდან ფოტოებიც სწორედ მისი დახმარებით მოვიპოვეთ.

სათვისტომოს მესამე თავმჯდომარე იყო ბატონი ვანო ანდრონიკაშვილი (1958 – 1962 წწ.).

მეოთხე თავმჯდომარე გახლდათ ნიკო ნაკაშიძე (1962 – 1967 წწ.) იგი იყო საქართველოდან 1924 წელს პოლიტიკური პატიმრობის შემდეგ გამოძევებული.

მეხუთე თავმჯდომარე, 1967 – 1984 წწ., იყო ექიმი გიორგი ვეფხვაძე.

საკმაოდ მნიშვნელოვანია ბატონი ქრისტეფორე კირკიტაძის პერიოდი, იგი სათვისტომოს მუშაობაზე თავმჯდომარე გახლდათ 18 წლის განმავლობაში (1984 – 2002 წწ.). როგორც ჩვენი უფროსი თაობის წევრები იხსენებენ, კარგი და კეთილი საქმეები კეთდებოდა ამ პერიოდში. ბოლოს კი, გარდამავალ პერიოდში, ბატონი ვახტანგ ჩხაიძე ორი წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა სათვისტომოს.

- როდესმე თუ აღმოჩენილა სათვისტომო კრიზისულ მდგომარეობაში პოლიტიკური ზეწოლისა, ფინანსური თუ სხვა რაიმე მიზეზის გამო და თუ მდგარა მისი არსებობის შეწყვეტის საშიშროება?

- როგორც ყველა ორგანიზაციას, და მით უმეტეს ისეთი პოლიტიკური სახისას, როგორც სათვისტომო ადრე იყო, რა თქმა უნდა, ექნებოდა პრობლემები. ისტორიულ ჩანაწერებში შეხვდებით კიდევაც ინფორმაციას იმის შესახებ, რომ ყოფილა შიდა დაპირისპირებები, მასპინძელი სახელმწიფოს მხრიდან უხეში ჩარევის შემთხვევებიც. ასევე იყო უახლეს პერიოდში „ახალგაზრდული სიფიცხის“ გამო გაუგებრობები და დამატებლობები, თუმცა ამ ყველაფერს გაუძლო სათვისტომომ, პოლიტიკური გარემოს ცვლილებასთან ერთად მან ფუნქციაც შეიცვალა და საქველმოქმედო, კულტურულ და სამეცნიერო მტკიცე და სტაბილურ ორგანიზაციად ჩამოყალიბდა.

- ჩვენი ქვეყნის პოლიტიკური მდგომარეობის ცვლილებასთან ერთად, იცვლებოდა ემიგრანტთა ნაკადი გერმანიაში, შესაბამისად კი სათვისტომოს ფუნქცია, სპეციფიკა და დატვირთვა. თუ შეგიძლიათ გამოყოთ რაიმე ეტაპები?

- 1921 წლის ბოლშევიკური ოკუპაციის პერიოდში საქართველოს ნაღები ინტელიგენცია, მისი „მამოძრავებელი ტვინი“ გავიდა საზღვარგარეთ. ისტორიულ წიგნებში საუბარია რამოდენიმე ათას

რიხარდ ვესტი, ლერი დათაშვილი, კარლო ინასარიძე, ნელი ლენცი

კაცზე, პოლიტიკურ ლიდერებზე, მწერლებზე, ხელოვანებზე, ფაქტიურად საქართველოს მთელს ელიტაზე.

მინდა ყურადღება პოლიტიკურ მოღვაწეებზე გავამახვილო, რადგან ისინი იმ დროისათვის ემიგრანტთა ძირითად და გადამწყვეტ ნაწილს წარმოადგენდნენ. მათ მიერ უცხოეთში ჩატარებული ყოველი ქმედება იყო მიმართული საქართველოს პოლიტიკური მხარდაჭერისაკენ. მათი ერთადერთი მამოძრავებელი მიზანი სამშობლოსათვის თავისუფლების მოპოვება იყო. ეს ფუნქცია ამ ემიგრანტებმა ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში შეინარჩუნეს და არსებობდნენ ისეთებიც, რომლებიც ისე გარდაიცვალნენ ემიგრაციაში, რომ საქართველოში დაბრუნების იმედით ჩემოდნები არც ამოულაგებიათ.

საბჭოთა კავშირის პერიოდში ემიგრაციას სულ სხვანაირი სახე ჰქონდა. ხალხი გაურბოდა იმ უაზრო მოძალადეობრივ რეჟიმს, რასაც საბჭოთა კავშირში ჰქონდა ადგილი.

მეორე მსოფლიო ომმა წარმოშვა კიდევ დამატებითი ტიპის ემიგრანტები, რომლებიც იყვნენ ან ტყვედ ჩაყარნილი ქართველები, ან სხვადასხვა მიზეზით აქ მოხვედრილი ჩვენი თანამემამულეები. ამ დროისათვის წამოიზარდნენ ასევე ძველ ემიგრანტთა შვილებიც და მათ შექმნეს საქართველოს ახალი განმათავისუფლებელი კომიტეტები.

ომის შემდეგ მათ შეუერთდნენ ტყვედ ჩაყარნილი ქართველები, ქართული ბატალიონის წევრები, რომლებიც გერმანული მხრიდან მზადდებოდნენ და საქართველოს განთავისუფლებაზე მუშაობდნენ. სწორედ მათ მიერ შეიქმნა შემდეგი ემიგრაციული

სურათი გერმანიაში.

ეს ყველაფერი მეტ-ნაკლებად ერთფეროვნად გრძელდებოდა, ვიდრე 70-იან წლებიდან არ გაჩნდა ემიგრანტთა ახალი, თუმცა მცირე, ტალღა – ხელოვანებისა და ხალხისა, რომელიც დისიდენტური მოძრაობის პერიოდში საბჭოთა კავშირის ფსიქოლოგიურ ტერორს განერიდა.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ არის ემიგრაციის უკვე ძალიან ინტენსიური ნაკადი. პირველი ხელისუფლების დამხობის შემდეგ უამრავი ადამიანი აღმოჩნდა ჩვენი ქვეყნის გარეთ. ამას დაემატა ომები და ლტოლვილების წარმოშობა, რომლებიც, ცხადია, უცხოეთსაც მოეფინენ. შემდეგ იყო სოციალურ-პოლიტიკური სახის ემიგრაცია, იყო სამუშაოს მაძიებელთა ტალღა, რომელთა რაოდენობა დღესაც, მაგალითად, რუსეთსა და საბერძნეთში საოცრად დიდია.

რუსეთში წასული ემიგრაცია ძალიან მრავალფეროვანია, მათ შორის არიან მეცნიერებიც, ექიმებიც, ხელოვანებიც, ბიზნესმენებიც და ყველა სხვა პროფესიის წარმომადგენლები. იქ ძალიან დიდი ნაწილი გაიზარდა თუნდაც ახალი ბიზნესმენებისა. საბერძნეთი ცალკე აღსანიშნავი თემაა, სადაც როგორც „უხეში ცნობებით“ 300.000–500.000 ემიგრანტ ქალბატონს ასახელებენ, რომლებმაც იქაურობას მიაშურეს 90-იან წლებში თავინთი თავისა და ოჯახების გადასარჩენად.

ბოლო 10 წლის განმავლობაში გერმანიას, იქიდან გამომდინარე რომ სწავლა უფასო იყო, მოეძალა ქართველი ახალგაზრდობა. რადგანაც ჩამოსვლა არც ისე ადვილი გახლდათ, ისინი გარკვეული პროგრამებით ახერხებდნენ აქ მოხვედრას, მაგ. Au-Pair-პროგრამებით ოჯახებში სამუშაოდ 1 წლის განმავლობაში და შემდეგ ცდილობდნენ აქ დარჩენას და სწავლის გაგრძელებას. ჩემის აზრით, უდიდეს გმირობად არის აღსაქმელი ამ ახალგაზრდების მიღწევები საქართველოსათვის. დაიწყო ბავშვების მომვლელად ოჯახში, შემდეგ ენა შეისწავლო, სტუდენტობა მოახერხო - არ არის იოლი. პროფესიონალებად ჩამოყალიბებულნი, ისინი ან ჯერ კიდევ გერმანიაში მუშაობენ და გვემაში აქვთ დაბრუნება ან უკვე დაუბრუნდნენ საქართველოს.

ამ მხრივ ძალიან მისასალმებელი და აღსანიშნავი არის სტუდენტთა მხარდამჭერი ის მრავალი პროგრამა, რომელიც საქართველოში ხორციელდება. ჩემთვის ძალიან სასიხარულოა, რომ გერმანიაში გაჩნდა საქართველოს სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული სტუდენტების საკმაოდ დიდი რიცხვი, რისი წარმოდგენაც თუნდაც 10 წლის წინ შეუძლებელი იყო. ეს საქართველოსათვის არის ძალა და მომავალი, რა თქმა უნდა იმ პირობით, რომ ეს ახალგაზრდები

გაზრდილები, პროფესიონალებად ქცეულები ისევ საქართველოს დაუბრუნდებიან.

- რა ფუნქციები და სპეციფიკა აქვს დღევანდელ გერმანიის ქართულ სათვისტომოს და ვინ არიან მისი წევრები?

- სათვისტომოს ფუნქციების განსაზღვრა არ არის ადვილი, როდესაც ამდენად შეზღუდულია სათვისტომოს შესაძლებლობები. ფუნქციები სწორედ შესაძლებლობებზე არის დამოკიდებული. ორგანიზაციულ და მოქმედების არეალის ზრდასთან ერთად, ჩვენ სათვისტომოს ფუნქციებსაც ვაფართოვებთ. ეს ფუნქციები უკვე საკმაოდ დიდი ხანია არ განისაზღვრება მხოლოდ ქართული ნოსტალგიის დაძლევიტ, რასთანაც, მაგალითად, 20-30 წლის წინ იყო დაკავშირებული ქართული სათვისტომოს შეხვედრები. დღეს სათვისტომოს ასევე აკისრია ფუნქცია გერმანიაში მოხვედრილ ქართველობას შესაძლებლობისდაგვარად ხელი გაუმართოს, ინფორმაციულად დაეხმაროს და გზამკვლევის როლში მოველინოს.

რაც შეეხება წევრებს, სათვისტომოს უპირველესი და ყველაზე დაფასებული წევრები ძველი თაობის ქართველები არიან. თუმცა უფრო და უფრო იზრდება ახალგაზრდების რიცხვი. ფაქტიურად, სტუდენტების ან ყოფილი სტუდენტების აქტიურობაზეა დაფუძნებული სათვისტომოს მთელი მუშაობა. ასევე ძალიან მძლავრი არის ქართულ-გერმანული ოჯახების მონაწილეობა სათვისტომოს მოძრაობაში და სხვადასხვა ქალაქებიდან ქართველთა მხარდაჭერა, რაც ასევე ძალიან მისასალმებელია.

- რითი ფინანსდება გერმანიის ქართული სათვისტომო? რამდენია სათვისტომოს წლიური საწევრო გადასახადი? რა ჰქნან მათ, ვისაც სათვისტომოს წევრობა სურთ, მაგარამ არა აქვთ საშუალება საწევროს გადახდისა?

- ფინანსდება კი? ჩვენი ძირითადი ბიუჯეტი შედგება სათვისტომოს წევრების საწევრო გადასახადებისაგან, რომელიც, რაც არ უნდა გაგიკვირდეთ, შეადგენს 60 ევროს წელიწადში, სტუდენტებისათვის – მხოლოდ 30 ევროს. მაგრამ ეს არ არის მთავარი, ჩვენი ყველაზე დიდი მონაპოვარი, რაც ბიუჯეტზე მეტია, არის სათვისტომოში მუშაობის და იდეების რეალიზაციისათვის შექმნილი ჯანმრთელი გარემო. ეს, თავის მხრივ, სტიმულს აძლევს ხალხს მოვიდნენ ჩვენთან და ასე ვთქვათ, თავიანთი დროის შემოწირულობა გააკეთონ. იმით, რომ ისინი სათვისტომოს სამუშაოებში ერთვებიან, უზარმაზარი წვლილი შეაქვთ საერთო საქმეში. შესაძლებელია ადამიანი არიყოს სათვისტომოს „გადამხდელი წევრი“,

მაგრამ იყოს ჩვენი ორგანიზაციის ძალიან აქტიური წევრი და მისი წვლილი განუზომელი იყოს. ყველას, ვინც სათვისტომოს წესდებას (რაც ჩვენი მუშაობის საფუძველია) ეთანხმება, შეუძლია მისი წევრი გახდეს. მსგავსი წევრობა განსაკუთრებით მოხერხებული და მისაღები არის Au-Pair გოგო-ბიჭებისათვის და იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც სხვა ქალაქებიდან აცხადებენ ჩვენი სათვისტომოს წევრებად გახდომის სურვილს, თუმცა ბოლო პერიოდში სხვა ქალაქებში გაზრდილი აქტიურობის პირობებში გადამხდელი წევრები ემატებიან სათვისტომოს და ამით ქმნიან ადგილობრივ სამოქმედო ბიუჯეტებს.

აქვე ისიც უნდა აღვნიშნო, რომ არსებობს ერთი იურიდიული საკითხი – როდესაც საქმე არჩევნებსა და მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღებას შეეხება, ეს ხდება მხოლოდ და მხოლოდ „გადამხდელი წევრების“ მიერ, რადგანაც მხოლოდ მათ აქვთ გადაწყვეტი ხმის უფლება.

- იქნებ სათვისტომოს პროექტების შესახებ მოგვიყვით.

- სათვისტომოს პროექტების სპეციფიკას რაც შეეხება, ჩვენი ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება ქველმოქმედებაა. ასევე მნიშვნელოვანი მიმართულება არის ჩვენი ქვეყნის ახალგაზრდების განათლებაში რაიმე სახით წვლილის შეტანა. სწორედ ამ მიზნით ვახორციელებთ სხვადასხვა პროექტებს. აღსანიშნავია გერმანიაში მოსწავლე ქართველ სტუდენტებს შორის „წლის საუკეთესო სტუდენტის“ კონკურსი, რომელსაც უკვე 5-6 წელიწადია წარმატებით ვატარებთ. დაწესებული პრიზი და „წლის საუკეთესო სტუდენტის“ ტიტული, ჩვენი მცირედი წვლილია სტუდენტების მოტივაციისათვის, უფრო სწორად კი, მათი კარგი სწავლის პირველადი, ასე ვთქვათ, დაფასებისათვის.

მეორე პროექტი საქართველოში, კერძოდ კი მესხეთ-ჯავახეთში, ადგილობრივი ორგანიზაციების ხელშეწყობით ტარდება. ეს არის კონკურსი მოსწავლეთა შორის გერმანული ენის ცოდნაში. გერმანიის ქართულმა სათვისტომომ ამ კონკურსის კონცეფციის შემუშავების პერიოდიდანვე დააწესა კონკურსის გამარჯვებულისათვის მთავარი პრიზი – გამარჯვებული მოსწავლის ჩამოყვანა გერმანიაში. აქ მას საშუალება ეძლევა ისწავლოს გიმნაზიაში თავისივე თანატოლებთან ერთად, იმავე კლასში რომელშიც საქართველოში სწავლობს. ეს კონკურსი უკვე სამი წელია რაც ტარდება. მას საკმაოდ დიდი გამოხმაურება აქვს სკოლებიდან, რომლებშიც ეს ბავშვები სწავლობენ, ასევე მშობლებისაგან, ყველაზე თბილად კი თვითონ ბავშვები იხსენიებენ აქ გატარებულ დროს. ისინი აღნიშნავენ, რომ ძალიან

დიდი გამოცდილება და დიდი სკოლაა მათთვის ის ორი-სამი თვე, რომელსაც ისინი გერმანიაში ატარებენ.

სათვისტომოს ერთ-ერთი ძირითადი და შედარებით ძველი პროექტია ქართულენოვანი ჟურნალი „ქართული“. იგი 2003 წლიდან ორ თვეში ერთხელ გამოდის. ძველი თაობის ემიგრანტების სიხარული მახსოვს ჟურნალის პირველი ნომრის გამოსვლისას, როგორც აღნიშნავენ, მათ ყოველთვის ოცნებად ჰქონდათ გადაქცეული ბეჭდვითი ორგანოს ქონა და ეს მხოლოდ ახალგაზრდების შემართების შემდეგ გახდა შესაძლებელი. ჟურნალი თანამშრომლობს აშშ-ში გამოძვალ ქართულენოვან გაზეთთან და სხვადასხვა ქვეყნებში მცხოვრებ ჩვენს თანამემამულეებთან. მასში იბეჭდება ასევე ჩვენი გერმანელი მეგობრების სტატიები, მათი საქართველოში მოგზაურობის რეპორტაჟები და შთაბეჭდილებები. ჟურნალმა მიიღო კლასიფიკაციის საერთაშორისო ნომერი და იგი შესულია ბიბლიოთეკათა ქსელში. აქვე მინდა ერთი საინტერესო დეტალის შესახებ გავცნოთ: 1916 წელს დაარსებულ ქართული კომიტეტის ბეჭდვით ორგანოს ასე ერქვა „ქართული გაზეთი“, უბრალოდ შეადარეთ რამდენად დიდი შემთხვევითი თანხვედრაა მაშინდელ – „ქართული გაზეთი“ და ახლანდელ – ჟურნალი „ქართული“ - გამოცემების დასახელებებს შორის.

სათვისტომოს მნიშვნელოვან პროექტს წარმოადგენს ასევე „ქართული საკვირაო სკოლა“, რომელიც წმ. ვახტანგ გორგასლის სახელობის ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის მხარდაჭერითაც სარგებლობს. გაკვეთილების ჩატარებაში პერიოდულად ეკლესიის წინამძღვარი დეკანოზი თამაზიც მონაწილეობს. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ გერმანიაში სათვისტომოსა და ეკლესიის ურთიერთობის სახით, ურთიერთგაგებისა და თანამშრომლობის ძალიან კარგი მაგალითი ჩამოყალიბდა. ეკლესიის მრევლის დიდი ნაწილი აქტიურადაა ჩართული სათვისტომოს საქმიანობაში და პირიქითაც, სათვისტომოს მრავალი აქტიური წევრი არის ეკლესიის მრევლის წარმომადგენელი. ასეთი ურთიერთობა არის საფუძველი იმისა, რომ ქართული დიასპორა ერთიანი და შეკრული იყოს.

საკვირაო სკოლის პროექტი ძალიან მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ ჩვენს შვილებს არ დაუკარგოთ ჩვენი მშობლიური ენა. გვქონია არაერთი მაგალითი იმისა, რომ ბავშვებს, რომლებიც 3-5 წლის ასაკში ქართულად კარგად საუბრობდნენ, გერმანულ სკოლაში მისვლის შემდეგ გარკვეული პროტესტი გაუჩნდათ – რატომ ისაუბრონ ქართულად, როდესაც მათ გარშემო ყველა ბავშვი გერმანულად საუბრობს. ამ პრობლემის გადაწყვეტა

გაკვეთილზე საკვირაო სკოლაში

ბავშვის ქართულ საკვირაო სკოლაში მოყვანიტ შეიძლება. აქ ის ხედავს, რომ არსებობენ სხვა მისი თანატოლებიც, რომლებმაც ქართული ენა იციან და, ხშირ შემთხვევაში, მოხარულიც არის, რომ თვითონაც ჯერ კიდევ შეუძლია რამოდენიმე ქართული სიტყვის თქმა.

სათვისტომოს საკვირაო სკოლა, რომელიც საკვირაო ბაღსაც მოიცავს, განთავსებულია ორგანიზაცია „კარიტასის“ დაქვემდებარებულ საბავშვო ბაღში. ჩვენ ძალიან მაღლობელები ვართ მათი, ვინაიდან მათ უსასყიდლოდ მოგვცეს კვირაობით ამ ბაღით სარგებლობის უფლება. ოთხ წლამდე ასაკის ბავშვებისათვის გამოყოფილი გვაქვს ცალკე ოთახი, სადაც მათ ბაღში არსებული სათამაშოებით შეუძლიათ, ასევე ქართულ გარემოში, თამაში.

სათვისტომოში ჩამოყალიბდა ცეკვისა და სიმღერის გუნდები, რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს ახალგაზრდების იმ მოზღვაგებაზე, რაც ამ ბოლო პერიოდს ახასიათებს ემიგრაციაში.

ანსამბლი „იბერიის“

გვაქვს ცეკვის შემსწავლელთა 20-30 კაციანი ჯგუფი, ახალგაზრდები ყოველკვირულად მეცადინეობენ. ასევე არის ანალოგიური სიდიდის სიმღერის გუნდი. ორივე გუნდს ხელმძღვანელობენ პროფესიონალი ხელოვანები და უკვე საკმაოდ დიდ წარმატებებსაც მიაღწიეს. ისინი კონცერტებისა და ფესტივალების არაერთგზის გამარჯვებულები არიან. ამ მხრივ ასევე აღსანიშნავია ურთიერთობები გერმანულ ახალგაზრდულ ორგანიზაციებთან და მათ ღონისძიებებში გუნდისა და ანსამბლის მონაწილეობა, რაც ქართველი ახალგაზრდების გერმანულ საზოგადოებაში ინტეგრაციის საუკეთესო საშუალება და გზაა.

ასევე გვაქვს ძალიან საინტერესო პროექტი „ქართული სპორტის ქომაგთა კლუბის“ სახით, რომელიც ძალიან ხშირად ახერხებს ქართველი სპორტსმენების გაცეხას, როდესაც მათთვის მოულოდნელად ქართული დროშები იშლება დარბაზებში თუ ტრიბუნებზე და ხდება მათი უსაზღვროდ ემოციური მხარდაჭერა. ვფიქრობ, ეს ამ შორეულ ადგილებში ძალიან მნიშველოვანია

ქომაგთა კლუბის შეხვედრა ფეხბურთულ მათე ღვინიანიძესთან

ქართველი სპორტსმენებისათვის.

სათვისტომოს ერთ-ერთი ძალიან მნიშველოვანი პროექტია „ოპერების“ (Au-Pair) დახმარებისა და მათთვის ხელშეწყობის პროექტი, ანუ იმ ახალგაზრდა გოგო-ბიჭებისა, რომლებიც ოჯახებში ჩამოდიან საშუაოდ. აღნიშნული პროექტი დაარსდა ამ გზა გავლილი ახალგაზრდების მიერ, რომლებმაც თავიანთ თავზე გამოსცადეს ეს პრობლემები. ჩამოყალიბებულ იქნა „ცხელი ხაზი“, მასზე უმეტესად ტირილით რეკავენ გაჭირვებაში მყოფი „ოპერები“ და რჩევებს პროექტის ინიციატორებისაგან იღებენ. თქვენ

Au-Pair-ებისათვის ორგანიზებული საინფორმაციო შეხვედრა

წარმოიდგინეთ, ეს საქმე იმდენად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა, რომ ბოლო ერთი წლის განმავლობაში (პროექტი უკვე 3 წელია ფუნქციონირებს) ისე არ გადის კვირა, რომ ერთმა „ოპერმა“ მაინც არ ითხოვოს დახმარება. ყველა სატელეფონო ზარი იწყება სიტყვებით – მიშველეთ მე ამ ოჯახში ვეღარ გაეჩერები, მე მაქვს უდიდესი პრობლემები, რადგანაც ოჯახი ჩემთვის მიუღებელ ქმედებებს ახორციელებს. არის შემთხვევები, როდესაც „ოპერის“ მხრიდანაც ხდება გაუგებრობების წარმოშობის ხელშეწყობა, ძალიან ხშირად კი ჩვენც გოცებულები ვრჩებით თვითონ ოჯახების მოქმედებებით.

თუკი ახალგაზრდა ოჯახიდან უკვე გამოშვებულია, ხდება მისი ჩამოყვანა მიუნხენში და პროექტში ჩართულ ახალგაზრდებთან დაბინავება. ამის შემდეგ ამუშავდება კონტაქტები, რათა მოიძებნოს ახალი ოჯახი, რამეთუ წინააღმდეგ შემთხვევაში „ოპერს“ საქართველოში იმედგაცრუებულს მოუწევს დაბრუნება, რაც პიროვნულად მისთვის ტრაგედიას ნიშნავს. ამ წუთებშიც, როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ, ორი ახალგაზრდა, რომლებიც ოჯახებიდან სხვადასხვა კონფლიქტების გამო წამოვიდნენ, სათვისტომოს წევრებთან ცხოვრობენ და ელოდებიან ახალ ოჯახებში გადასვლას.

ამ საკითხს სჭირდება უფრო ფართო მიდგომა, საქართველოშივე საჭიროა ინფორმაციული მუშაობა იმ ბავშვებთან, რომლებიც ფიქრობენ გერმანიაში ამ პროგრამით ჩამოსვლას. როგორც ვხედავთ, მათ, ხშირ შემთხვევაში, არა აქვთ სრული ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა უფლებები აქვთ, რა მოვალეობები ეკისრებათ, რა შეიძლება მოსთხოვოს ოჯახმა და რა უნდა შეასრულონ, ამავე დროს, რა შეიძლება მოსთხოვოს ოჯახმა და უნდა

იცოდნენ, რომ ის არ უნდა შეასრულონ, რადგანაც ეს სცდება მათი მოვალეობების ფარგლებს. მე მინდა დიდი მადლიერებით აღვნიშნო იმ ახალგაზრდების მუშაობა, რომლებიც თავიანთი დროისა და ენერჯის ხარჯზე (ისინი ძირითადად სტუდენტები არიან) ასეთ გაჭირვებულ გოგო-ბიჭებს გვერდში უდგანან.

წელს, სულ რამოდენიმე თვის წინ სათვისტომოში, ასევე ახალგაზრდების ინიციატივით, ჩამოვაყალიბეთ საქართველოში ტურიზმის ხელშეწყობის ჯგუფი, რომელმაც მოკლე დროში დაამტკიცა უკვე ამ მიმართულებით სამუშაოების ჩატარების უდიდესი მნიშვნელობა და საჭიროება. თქვენ წარმოიდგინეთ, სტუდენტი გოგო-ბიჭები უკვე საკმაოდ პროფესიონალურად უდგებიან ამ საკითხს და გვაქვს რამოდენიმე შემოთავაზება თანამშრომლობაზე სხვადასხვა გერმანული საზოგადოებებისა და

ტურიზმის პროექტის წარმომადგენლები მიუნხენის საერთაშორისო გამოფენაზე

ტურისტული ფირმებისაგან.

ეს არის სათვისტომოს პროექტების არასრული სია. მრავალი სხვა პროექტიც ხორციელდება, მაგალითად, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღნიშვნა, შეხვედრები მეცნიერებთან, ხელოვნების მოღვაწეებთან, მწერლებთან, სპორტსმენებთან, სათვისტომოს ვებ-გვერდის პერიოდული განახლება, ექსკურსიები, სპორტული ლაშქრობები, დაუგეგმავი პროექტები, როგორცაა, მაგალითად, რუსეთის პოლიტიკის საწინააღმდეგო საპროტესტო აქციები და ა.შ., თუმცა აქ მათზე საუბარი შორს წაგვიყვანას.

- უკვე ორი წელია, რაც საქართველოში არსებობს დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი. რა ურთიერთობა აქვს გერმანიის ქართულ სათვისტომოს ამ ორგანოსთან?

- დიდი მადლობა ამ შეკითხვისათვის, მე მინდა პირველ რიგში გამოვხატო ჩემი დიდი კმაყოფილება

იმ ფაქტის გამო, რომ საქართველოში არსებობს ასეთი აპარატი. რაც უფრო დიდი დრო გადის ვრწმუნდები, რომ მანამდე თურმე დიდი სიცარიელე არსებობდა ამ კუთხით ჩვენს სახელმწიფოში და სახელმწიფო მინისტრის აპარატმა საკმაოდ კარგად შეავსო იგი. ძალიან ბევრი ქართველია სამშობლოს გარეთ გასული და მათთვის თუნდაც იმის შეგრძნების მიცემა, რომ სამშობლოში მათზე ფიქრობენ, უკვე დიდი რამეა.

ამ აპარატმა პირველი ნაბიჯები ბატონი იულონ გაგომიძის პერიოდში გადადგა და მას საკმაოდ კარგი დასაწყისი მისცა. ბატონი პაპუნა დავითაიას ხელმძღვანელობით ახალი ძალა, ახალი ენერჯია შეიძინა სამინისტრომ და მნიშვნელოვან ორგანოდ ჩამოყალიბდა.

სახელმწიფო მინისტრის აპარატმა ამბოლო პერიოდში არაერთი სერიოზული პროექტი განახორციელა ბიზნესის, მეცნიერების თუ განათლების სისტემის მიმართულებით, იგი აღრმავებს ურთიერთობას უცხოეთში მცხოვრებ ქართველ მეცნიერებთან და მათ მოზიდვას ცდილობს საგანმანათლებლო არეალში. ამით დიდი საქმე კეთდება. ეს ყველაფერი შეიძლება საქართველოზე დღესვე ისე არ აისახოს, როგორც სხვა მიმართულებები, მაგრამ ეს საქართველოს მომავლისათვის ჩადებული კაპიტალია. ჩვენთვის კი – უცხოეთში მყოფი ქართველებისათვის – მათი ყურადღება დღესვე იგრძნობა და დღესვე არის ძალიან ფასეული და მნიშვნელოვანი.

რაც შეეხება ჩვენს ურთიერთობებს სახელმწიფო მინისტრის აპარატთან, დაარსების დღიდანვე საკმაოდ მჭიდრო ურთიერთობები ჩამოყალიბდა. მინდა აღვნიშნო მათი დახმარება ჩვენს ერთ-ერთ საქველმოქმედო პროექტში (თუმცა ეს უფრო „მძიმე შემთხვევა“ იყო, ვიდრე პროექტი). იგი პატარა ბავშვის ავადმყოფობასთან იყო დაკავშირებული და დიასპორების საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის დახმარებითა და ჯანმრთელობის სამინისტროს სწორი მოქმედებით ძალიან მნიშვნელოვანი საქმე გაკეთდა.

გარდა ამისა, აღსანიშნავია ის ინფორმაციული მხარდაჭერა, რომელსაც ჩვენ სახელმწიფო მინისტრის აპარატისაგან ვგრძნობთ. მათი გვერდში დგომა ასევე გამოიხატა საკვირაო სკოლებისათვის წიგნების გამოგზავნაში. გარდა ამისა, მათ შეიმუშავეს პროგრამა პედაგოგთა მომზადებისა, რომლის განხორციელებაც ინტერნეტის საშუალებით არის დაგეგმილი. ჩვენი საცეკვაო ჯგუფისათვის, ანსამბლ „იბერიისათვის“ მინისტრის აპარატმა წელს საცეკვაო ფორმები და საკრავი ინსტრუმენტები გადმოგვცა, რაც, ცხადია, უდიდეს სილამაზეს ანიჭებს „იბერიის“ კონცერტებს.

- გერმანიის ქართულ სათვისტომოს სხვადასხვა ქალაქებში წამორმადგენლობები - საქალაქო ბიუროები გააჩნია. რა არის საჭირო მსგავსი წამორმადგენლობის დასაფუძნებლად?

- დაახლოებით ერთი წლის წინ გაჩნდა ასეთი წამორმადგენლობების ჩამოყალიბების იდეა. ამას ხელი შეუწყო სხვადასხვა ქალაქებში ჩვენი სათვისტომოს წევრების არსებობამ და მათმა დიდმა სურვილმა ადგილობრივად განხორციელებინათ სათვისტომოს ტიპის საქმიანობა.

ჩვენ გადავწყვიტეთ, რომ თუკინების მიერ ქალაქში 5-10 პიროვნებამდე შეიკრიბებოდა იმ მიზნით, რომ მსგავსი საქმიანობა წამოეწყოთ, ყველანიარად დაუჭერდით მათ მხარს, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი გამოცდილების გაზიარებით და ჩვენი შესაძლებლობებით. ეს, ჩვენი აზრით, საშუალებას მისცემდა იქ მიმოფანტულ ქართველებს შემოკრებილიყვნენ ასეთი აქტიური ჯგუფების გარშემო საინტერესო და მნიშვნელოვანი პროექტების განხორციელებლად.

მსგავსი ბიუროების არსებობა ერთობლივი პროექტების განხორციელების საშუალებას მოგვცემს. მაგალითად, იმის სანაცვლოდ, რომ ბრემენიდან ატირებული „ოპერა“ მიუნხენში ჩამოვიყვანოთ (რაც გარკვეულ დროისა და ფინანსურ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული), რათა აქ ახალი ოჯახის მოძებნას დაელოდოს, ბრემენშივე დაელოდება და იქვე მოხდება ახალი ოჯახის მოძებნა სწორედ სათვისტომოს ბიუროს ხელშეწყობით.

გარდა ამისა, სიამოვნებით შეგვიძლია ჩვენი გამოცდილება გავუზიაროთ ყველას, ვისაც საკვირაო სკოლის დაარსება სურს. ამ ეტაპზე ფრაიბურგის ქართველებთან ვაწარმოებთ მიმოწერას, ასევე ლაიფციგში ყალიბდება სკოლა. ჩემის აზრით, ყველგან, სადაც არის შესაბამისი რაოდენობის ქართველი ბავშვი, აუცილებელია საკვირაო სკოლის ჩამოყალიბება.

სათვისტომოს სამუშაო შეხვედრა

ერთობლივი მუშაობის კარგი საფუძველი არის ასევე ქართული სპორტის ქომაგობა. როდესაც რომელიმე ქალაქში სპორტული ღონისძიება ტარდება ქართველების მონაწილეობით, იქ მიუნხენიდან ტრადიციულად ავტობუსებით ჩადიან ახალგაზრდები. ადგილობრივი ქართველების დახვედრა და სპორტული სტუმრობისათვის აგრეთვე კულტურული სახის (მაგ. ქალაქის ღირშესანიშნაობების დათვალიერებით) მიცემა, ჩემის აზრით, საინტერესო უნდა იყოს.

ერთიანობის შემთხვევაში, სათვისტომოს საქალაქო ბიუროები და ასევე არსებული ქართულენოვანი ორგანიზაციები დიდი ძალა იქნება.

- ბატონო ლერი, თქვენ გაქვთ იდეა ე.წ. „მრგვალი მაგიდის“ ჩამოყალიბებისა. რას ითვალისწინებს და რა ეტაპზეა იგი?

- „მრგვალი მაგიდა“ უფრო ძველი იდეაა, ვიდრე საქალაქო ბიუროების შექმნა. იგი ითვალისწინებდა ქართული და ქართულ-გერმანული ორგანიზაციების

ერთი, ასე ვთქვათ, მრგვალი მაგიდის გარშემო დასმას, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო კოორდინირებული მუშაობა.

საქალაქო ბიუროებისაგან განსხვავებით, მრგვალი მაგიდის იდეა მოიცავდა უკვე არსებული ორგანიზაციების ერთ მაგიდასთან შეკრებას. სწორედ მრავალრიცხოვნება ორგანიზაციებისა და მათი მოღვაწეობის მრავალფეროვნება ძალიან კარგ სპექტრს ქმნის გერმანიაში ქართველების არსებობისა და ცხოვრებისა. ეს მრავალფეროვნება შენარჩუნებული უნდა იქნეს, მაგრამ, ამავე დროს, საჭიროა რაღაცა სახის კოორდინაცია და „მრგვალი მაგიდა“ ამისათვის ძალიან მისაღებ ფორმად მეჩვენება. ჩემი ყველაზე დიდი ოცნება ქართველების ერთიანობაა და ეს იქნებოდა ამ მიმართულებით გადადგმული ერთი პატარა ნაბიჯი, რითიც ვიტყვით: აქ ქართველები ერთად ვართ ყველა!

ესაუბრა
ნინო ხაბელაშვილი

მოგონებები ცხოვლიდან წარსულიდან

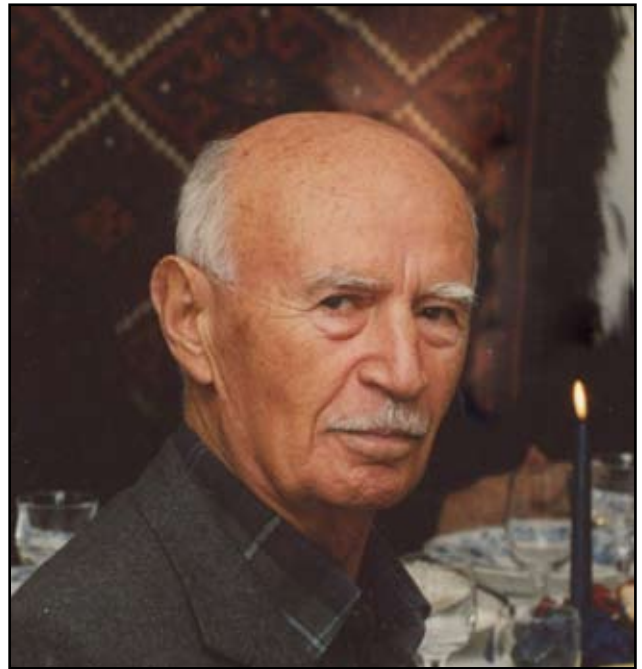
გერმანიის ქართული სათვისტომოს ერთ-ერთი უხუცესი წევრი, ბატონი ვახტანგ ჩხაიძე 2010 წლის 7 ოქტომბერს 90 წლის გახდა. ბატონი ვახტანგი არამარტო გერმანიის ქართული სათვისტომოს ცოცხალი ისტორიაა, არამედ მსოფლიო ისტორიის იმ ნაწილის მოწმეც, რომელმაც მსოფლიო პოლიტიკა და უამრავი ადამიანის ბედი რადიკალურად შეცვალა. ამ ადამიანებს შორის უამრავი ქართველიც იყო. ნაწილი ისევ დაუბრუნდა მონატრებულ სამშობლოს, ნაწილს კი ეს აუსრულებელ ოცნებად დარჩა. იყვნენ ისეთებიც, რომელთაც ემიგრანტები დაერქვათ და სამშობლოს კვლავ ხილვის იმედით დღეები მასზე ფიქრში გაჰყავდათ. ეს ბედი ხვდა წილად საქართველოდან წამოსულ 21 წლის ექიმს – ვახტანგ ჩხაიძეს. სამშობლო მან დიდი, ძალიან დიდი ხნის შემდეგ კვლავ იხილა, ძალიან შეცვლილი, მაგრამ უფრო ძალიან საყვარელი, ათწლეულების მონატრებული და გულში მაინც ერთადერთ სამშობლოდ დარჩენილი. ამ ადამიანებზე მაშინ არაფერს ვიფიქრობდა, არც იმას ეკითხებოდნენ “შამულის გადარჩენის დიად იდეას” რამდენად ეთანხმებოდნენ. ჩასვეს მატარებელში და ფრონტის წინა ხაზზე გაუშვეს, უკან კი ცრემლიანი ოჯახები და აუსრულებელი ოცნებები დაატოვებინეს. თუმცა ამ ყველაფერზე და იმაზეც, როგორ დასახლდა იგი მიუნხენში და რა ხდებოდა მაშინდელ მიუნხენელ ქართველებში თვითონ ბატონი ვახტანგი გვიამბობს.

თბილისიდან მატარებელი ბაქოს მიმართულებით 1941 წლის 10 სექტემბერს გავიდა. ამ მატარებელში 100 ახალგაზრდა ქართველი ექიმი ვისხედით. ზაფხულში ომი რომ დაიწყო, მოგვიყარეს თავი, დაგვინიშნეს რიგგარეშე ლექციები არდადეგებზე, გამოცდები ჩავაბარებინეს, მოგვცეს დიპლომი და მოგვანიჭეს ექიმის წოდება. მაშინ სამედიცინო ინსტიტუტის დირექტორი კოწია ერისთავი იყო და იმასაც ამბობდნენ, რომ კოწია ამით კომპრომისზე წავიდაო. თითქოს მოსკოვიდან ბრძანება იყო მოსული, რომ ინსტიტუტი დაეხურათ და ყველა სტუდენტი ჯარისკაცებად გავეშვიოთ. კოწიას გავლენა ჰქონდა მოსკოვში, მოახერხა, არ დაეხურა ინსტიტუტი

და ეს საჩქარო ნაკადი გამოეშვა. ბოლოს და ბოლოს ომი ხომ დამთავრდებოდა და ექიმები ისევ საჭირო იქნებოდა. თბილისიდან წამოსულ 100 კაცს, ბაქოში მოგვემატა 100 აზერბაიჯანელი ახალგაზრდა და 200 კავკასიელი ექიმი გამოგვიშვეს ფრონტზე. დიდი შეფერხებებით ჩავვიყვანეს ხარკოვში. იქ იყო საწყობი გენერალური შტაბის ოფიცრებისთვის. ქართველებს რატომღაც საუკეთესო ხარისხის სამხედრო ტანსაცმელი მოგვცეს. რუსები და უკრაინელები სულ გვაგინებდნენ “სტალინკის არლი”-ო ამბობდნენ და მიაყოლებდნენ ხოლმე გინებას. ისინი ფიქრობდნენ, თითქოს იმიტომ მოგვცეს ეს ფორმები, რომ

ქართველები ვიყავით. მერე შუაზე გაგვეს და 50 კაცი გაუშვეს მარჯვნივ, 50 მარცხნივ, ანუ სხვადასხვა მიმართულებით. საით გვიშვებდნენ ჩვენ არ ვიცოდით. მერე კიდევ 25-25-ად დაგვეს, მერე კიდევ ნახევარ-ნახევრად, ისე რომ ბოლოს დაერჩით 2 კაცი ერთად, სერიოჟა (სევერიანი) უჯმაჯურიძე და მე. ჩვენ დაგვნიშნეს 261-ე ფეხოსნთა პოლკის ექიმებად და წაგვიყვანეს პოლკის მიმართულებით. სანიტარული მანქანით მივიღოდით, უკვე სროლა გვესმოდა, კვამლი ჩანდა და ჩვენი პოლკი უკან იხევდა. უკან მოდიოდნენ ცხენებში შებმული ვაგონებით. ერთი ებრაელი ექიმი გვანხლდა, იმან მონახა ჩვენი პოლკი, მათ გადაგვაბარა და თვითონ უკან დაბრუნდა. ეს იყო 1941 წლის 5 ოქტომბერი. სევერიანი ერთ ვაგონში გადაჯდა, მე მეორე მეორეში მძღოლს დაუჯექი გვერდზე. გამოვიდით ერთ მინდორში, დიდი მინდორი იყო 5 კილომეტრის სიგრძის და 2 კილომეტრის სიგანის, მარცხნივ ერთი კილომეტრი გორაკი იყო, მარჯვნივ ერთი კილომეტრი ტყე. ჩვენ შუაში მივიღოდით. მარცხენა მხარეს გერმანელები იყვნენ. უცებ ცხენის თავზე ცეცხლი გამოჩნდა, ამას აფეთქების ხმა მოყვა. ცხენი გაიქცა. ჩვენ გადმოვხტით. ამ არეულობაში სევერიანი დაგვარგე. ეს იყო შუადღე. ხან მივხიზვდით და ხან მივებოდით, რომ ეს ორი თუ სამი კილომეტრი გაგვებინა და ტყეს შევფარებოდით. ხოხვა მანამდე ადვილი მეგონა, თურმე ძალიან ძნელი და დამძლევი ყოფილა. საღამომდე დამჭირდა, სანამ მინდვრის ბოლომდე მივედი. საღამოს სროლა შეჩერდა. მინდვრის ბოლოს იყო ჭაობი, ჭაობში კი ბუჩქები, ბუჩქებზე თუ შედგებოდი, წყალი მუხლამდე გწვდებოდა, თუ გადაგიცდებოდა ფეხი, ყელამდე ვარდებოდი. ის ჭაობიც გავიარე. ერთი რუსი ჯარისკაცი შემხვდა, ჯერ წვერიც არ ჰქონდა ამოსული. გამომელაპარაკა, გაიქცეოდა თუ შეგიძლიათ და დაჭრილი არ ხარო, მითხრა. მე ვკითხე შენ რატო არ გარბიხარ მეთქი. მე არ შემიძლიათ – მიპასუხა. მე ვუთხარი: ექიმი ვარ და მოგეხმარები მეთქი. მე ვერავინ ვეღარ მომეხმარებო – თქვა და გადაწია შინელი. მარჯვენა ბარძაყზე მარტო ძვალი ჰქონდა, არცერთი ნამცეცი ხორცი არ ჰქონდა ზედ, სულ გაშიშვლებული იყო ძვალი. იმას არაფერი აღარ ეშველებოდა...

იმ ჭაობიდან, წყალში და ტალახში გასვრილი, ავედით ერთ გორაკზე, იქ ისევ შემხვდა ჩემი სევერიანი უჯმაჯურიძე. ძალიან გაგვიხარდა ორივეს, გადავხვიეთ ერთმანეთს. ასე 20-30 კაცი ვიყავით. დამდებოდა. ჩვენ ჩვენს პოლკს ჩამორჩენილები ვიყავით. ერთმა რუსმა ლეიტენანტმა მოგვიყარა თავი და მინდვრებს შორის ბუჩქებით წაგვიყვანა სადღაც. დაახლოებით დამის 10 საათზე მივადექით პოლკს. მაგრამ ამ ლეიტენანტმა ჩვენი პოლკის პაროლი არ იცოდა, გვითხრა არ გაუნძრეულიყავით, თორემ რადგან დასავლეთიდან მოვიდოდით მტერი ვეგონებოდით და გვესროდნენ. როგორც იქნა მოახერხა და შეგვიყვანა პოლკში. შვევდით დაღლილები, შუაღამე იქნებოდა, მშობრები

დრ. ვაზგანგ ჩხაიძე

და სველები, იქ ვინც იყო დიასახლისი ქალი საჭმლის მოსატანად წავიდა, მაგრამ ჩვენ წავიქეციით და მაშინვე დაგვეძინა. გაგვადვილეს დაახლოებით დამის ორ საათზე, გამოგვიყვანეს გარეთ და გვითხრეს, მანქანაზე დაჯექით და წადითო. მანქანები გაჭედული იყო, სადაც დაუაპირეთ ასვლა, ყველგან ფეხების რტყვით დაბლა ჩამოგვაგდეს. ბოლოს აღმოვაჩინეთ ერთი მანქანა, ბენზინის ბოცები ეწყო ზედ, იმაზე არავინ არ იჯდა, ავედით და იმით ვიმგზავრეთ დილის 6 საათამდე. რომ გათენდა ერთმანეთს ვეღარ ვცნობდით, მტვრით გვექონდა მთელი სახე დაფარული. ამ დროს ვიყავით ხარკოვის დასავლეთით, ზაპოროჟიეს მხარეს და მივიღოდით აღმოსავლეთით. დასავლეთიდან მოგვედევნა გერმანელები. დილის 6 საათზე გაჩერდით ერთ შარავანზე. გზის მარცხნიდან სამხედროების ერთი ჯგუფი გადმოვიდა, ასე 10-15 კაცი, წინ რუსი გენერალი მოუძღოდათ. ჩვენგან მოშორებით ჭიშკარი იყო, ის შეაღო, მაგრამ შესვლა გადაიფიქრა, შემოგვეხედა, მოვიდა ჩვენთან და გვეკითხება თქვენ ვინ ხართო. ჩვენ ვუთხარით, თქვენი ნაწილი და გზაში ჩამოგრჩითო. დახვრიტეთო – ბრძანება გასცა და შეიგინა. ვილაცამ ჩვენი მიმართულებით გაისროლა კიდევ. ამ დროს მოვიდა ერთი კაცი, გენერალს რაღაც უთხრა და გამოგვიყვანა მე და სევერიანი იქიდან. ეს იყო დივიზიის კომისარი. რა ისაუბრეს ჩვენ ვერ გავიგეთ, მაგრამ ჩვენი ადგილზე დახვრეტა გადაიფიქრეს. გამოგვკითხა ვინ ვიყავით და იქრას ვაკეთებდით. გვითხრა, რომ გენერალს დაუელაპარაკებოდა და იქნებ თქვენი დახვრეტის ბრძანება უკან წაიღოსო. დროებით უკან დაგვაბრუნეს. მერე გვითხრეს, რომ გვარები გამოიცვალეთ და დაიძალეთ, თორემ ბრძანებას მაინც შეასრულებენო. მაგრამ ვერ მოგვაგნეს და ის გენერალი თვითონ დაიღუპა ერთი

კვირის შემდეგ.

იქიდან წამოვედით და მოვადექით როსტოვს. როსტოვში დიდი პანიკა იყო, გერმანელები ახლოს მოსულიყვნენ. მოსახლეობას გერმანელების შიშით ხიდები აუფეთქებინათ, ყველაფერი გაუძარცვათ, სპირტულობა მოუპარათ. ამ ცარიელი სპირტის კასრებისგან გააკეთეს ხიდი, რომლითაც გადავდით დონის აღმოსავლეთ ნაპირზე, სადაც ჩვენი პოლკის მეთაური ვნახეთ. მაიორი შეეჩენკო. იმას თავისი პოლკიდან შერჩა მხოლოდ 95 კაცი, რის გამოც ამ პოლკს რეფორმირება გაუკეთეს, მაორი შეეჩენკო როსტოვში დარჩა, როგორც ადგილის კომენდანტი, ჩვენ სხვა შენაერთებში გაგვანაწილეს. წაგვიყვანეს სიმფეროპოლში, სადაც ის პოლკიც მალევე განადგურდა, რომელშიც გადაგვიყვანეს. თავიდან იქ რომ ჩავედით, ვიფიქრეთ ცოტა ხანს მოვისვენებთო. მელიტოპოლი წინა დღეს აიღეს და გვეგონა სიმფეროპოლს ვედარ აიღებდნენ ასე მალე. გაგიგონია? უცებ ვხედავთ სიმფეროპოლის გორაკზე დგას სამი გერმანული ტანკი და ისვრიან გზაზე. ატყდა პანიკა და მთელ ქალაქს უნდოდა გაქცევა. სიმფეროპოლიც აიღეს. ამის მერე საარტილერიო პოლკში აზოვის ზღვასთან გადაგვიყვანეს, იქ ვიყავით მთელი ზამთარი. 1942 წლის გაზაფხულზე, გადაგვიყვანეს ხარკოვთან ახლოს. აქ იყო ტიმოშენკოს არმია 70 კილომეტრით შეჭრილი გერმანელების მიერ გაკეთებულ რკალში. მათ უნდოდათ, რომ გერმანელების ეს ნაწილი მოეწყვიტათ ძირითადი შენაერთიდან. სამი დღის განმავლობაში იყო შეტევა. 18 მაისს ჩვენი საარტილერიო პოლკი სადამოს უკან რომ ბრუნდებოდა, ყველაფერი გაწითლდა, გამოიჭრნენ გერმანელები 400 ტანკით, მოუჭრეს ტიმოშენკოს გზა და ტიმოშენკოს არმია ტყვედ ჩავარდა. 10 დღის განმავლობაში დღისით ვიძალებოდით და ღამე გავბოდით აღმოსავლეთით. ბოლოს ცოტა დარჩა, მაგრამ ამ დროს გერმანელები თავს დაგვესხნენ 200.000 ადამიანი ტყვედ ჩავარდა და ძალიან ბევრი დაიხოცა. ეს იყო ჩემი მესამე ალყა. ოთხჯერ გამოვედი ალყიდან მესამედ ვედარ და ტყვედ ჩავარდი.

კრემლში უკმაყოფილოდ მათარებლობით მიგვიყვანეს ტყვეთა ბანაკში. გზაში ტყვეების ნახევარზე მეტი დაიღუპა შიმშილით და წყურვილით. მე როგორღაც გადავრჩი და ჩავადწიე. იქ ტყვეთა ბანაკში ერთ-ერთი განყოფილების ექიმად გამიშვეს. იფინისი, იფლისი და აგვისტო იქ ვიყავი. აგვისტოში მოვიდა ქართველების ჯგუფი და გვითხრა ვისაც აქედან წამოსვლა გინდათ წამოდით და გერმანული მხარის ქართულ ლეგიონში შედითო. აქ დარჩენით სიკვდილს ვერაფრით ვერ ავცდებოდით. ეს იყო სასიკვდილო ბანაკი, აქ ვინც მოყავდათ უნდა მომკვდარიყო. ას გრამ პურს და ბალანდას გვაძლევდნენ. ბალანდას ვერ ვჭამდი, იმიტომ რომ ნახევარი თავგის ცურცლი იყო შიგ. მაინც უნდა მოემკვდარიყავით და რას გვაჭმევდნენ რა მნიშვნელობა ჰქონდა. ჩვენ ყველანი ვიყავით “უნტერმენშებ”. მიუხედავად იმისა, რომ

სულ ახალგაზრდები ვიყავით, ყოველდღე იღუპებოდა უამრავი ხალხი. ამდენ ხალხს საკონცენტრაციო ბანაკში ვერ გადაიყვანდნენ და ერთად რომ დაეხოცათ, ტრანსპორტირებას ვერ გაუკეთებდნენ. ამიტომ ასე ვყავდით მშვირები და ვინც როდის მოკვდებოდა, მოკვდებოდა. სამი თვე ვიყავი იქ და კიდევ ორ კვირას თუ გავძლებდი. ქართულ ლეგიონში გადასვლას რომ არ დავთანხმებოდი, მეც იგივე დღე მქოლოდა. იქიდან რომ წამომიყვანეს მარტო ძვალი და ტყავი ვიყავი, არც ჯდომა შემძლო დიდხანს არც დაწოლა. წაგვიყვანეს მირგოროლში, ტარას შეეჩენკოს მამულში. იქ მოგვცეს ერთი “ბუხანკა” პური, ნახევარი გირვანქა კარაქი და ერთი “კატილოკი” სუპი. ის ადგილზე გავთავეთ ყველამ, ერთი ნამცეცი არავის არაფერი დარჩენია. ჩამოყალიბდა ქართული პოლკი და თებერვალში ჩამოგვიყვანეს გერმანიაში, ნოიჰამერში. იქ ორი ექიმი და სამი სანიტარი აგვიყვანა ერთმა და გვაპუშაგებდა სარუხერვო ლაზარეთში, რომლის ექიმიც იყო ალიოშა საყვარელიძე. მის შესახებ ამის მერე არაფერი მსმენია. სანიტრები იყვნენ სვეტიან უჯმაჯურიძის ბიძაშვილი სიმონა უჯმაჯურიძე, ნოდარი ხონდელიძე და დათიკო ბუცხრიკიძე ქუთაისიდან. ცოტა ხანს იტალიაში ვიყავი, ლეგიონერების დასასვენებელი სახლის ექიმად, იქიდან 1944 წლის ნოემბერში გადაგვიყვანეს შტეტტინის ჩრდილოეთით ნახევარკუნძულ “ალტ ვარპ”-ზე. იქ იყვნენ ექიმები აღმოსავლეთიდან: რუსები, თათრები, აზერბაიჯანელები, უზბეკები. იმ ბანაკიდან წამოვედით 13 თებერვალს და სადამოს ჩამოვედით დრუზდენში. სადამო იყო, უკვე უნდა დაეწოლილიყავით, განგაში რომ ატყდა და დრუზდენის დაბომბვა დაიწყო. ჩვენ ვიყავით “ნოიშტატში” (ქალაქის ახალნაწილში), სადაც ყაზარები იყო. ამერიკელებმა და ინგლისელებმა დაბომბეს “ალტშტატი” (ქალაქის ძველი ნაწილი) და ამიტომ ჩვენ გადავრჩით. “ნოიშტატიდან” “ალტშტატამდე” 10 კილომეტრი იყო. 10 დღის მერე ქალაქში რომ გავიარეთ, ეს გზა სულ მკვდრებით იყო სავსე. მიცვალებულები ქუჩაში ელაგა, არავინ იყო მათი მომვლელი. ისე გადაწვადმოწიეს ისინი, გზა რომ გათავისუფლებულიყო და შუაში გაგველო. იქიდან წამოვედით, ვიარეთ ბევრი და ბოლოს ცვიზელზე, ჩეხეთის და ბავარიის საზღვარზე შეგვხდნენ ამერიკელები და ახლა იმათთან ჩავვარდით ტყვედ.

ამის მერე, როგორც კი შესაძლებლობა მომეცა რეგენსბურგში ჩავედი, იქ სამხედრო მთავრობასთან იყო ჯანმრთელობის განყოფილება და იქ ვკითხე, ჯანმრთელობის მაიორს (ასე ერქვა), თუ მომცემდნენ საშუალებას, რომ მემუშავა ექიმად. სახლში არ გინდა წასვლა? – მკითხა. არა მეთქი – მე ვუთხარი. კლინიკა როგორ გავხსნა, მეთქი ვკითხე, მტრედებთან ერთად ვცხოვრობ სახურავზე. ის მომხმარა სამსახურის მოძებნაში და დაუიწყე მუშაობა ექიმად. დიდი ხნის შემდეგ, 1956 წლის ზაფხულში, ჩემი განყოფილების ფანჯრიდან ვხედავ, მოვიდა ერთი კაცი მანქანით,

გადმოვიდა და შემოვიდა პირდაპირ შენობაში. ეს კაცი ძალიან მეცნობა, ვინ არის ვფიქრობ, ვერაფრით ვერ მოვიგონე. ნახევარი საათის მერე მოდის ჰოსპიტალის უფროსთან ერთად. შემოვიდა და მომესალმა, სახელი რომ თქვა კი ვიცანი, ეს იყო ის ჯანმრთელობის მაიორი, ვინც მე 11 წლის წინ სამსახური მომცა. ამ დროს იყო მიუნხენში ამერიკული ჰოსპიტალის უფროსი და შემომთავაზა, რომ მასთან წამოვსულიყავი მიუნხენში სამუშაოდ. ჩამოვედი მიუნხენში, მივედი განყოფილებაში, მითხრეს, რომ ადგილი არ გვაქვს მოქალაქე ექიმებისთვისო. წავედი ისევ უკან. დამირეკა მერე ამ მაშინდელმა ჯანმრთელობის მაიორმა, რატომ არ მოხვედით. მე ვუთხარი ვიყავი და არ მიმიღეს-თქო. ეგ როგორ – მითხრა. ჩამოვედი ისევ მიუნხენში, კიდევ მივედი განყოფილებაში, ისევ მითხრეს ადგილი არ გვაქვსო. მერე მიცნო მდივანმა ქალმა, რაშია საქმეო მკითხა, მე მოუყევი. იმან სადღაც დარეკა და 5 წუთის მერე მეუბნება, წადი ამა და ამ განყოფილებაში, დაელაპარაკე ამა და ამ კაცსო. მეც წავედი, იმას არაფერი არ უკითხავს, მითხრა, როდის გინდა მუშაობის დაწყებაო, მე ვუთხარი 1 სექტემბერს მოვალ მეთქი, იმანაც კიო და ასე გადმოვედი მიუნხენში და იმის მერე აქ დავრჩი.

საქართველოში დაბრუნებას რაც შეეხება, მაშინვე მიხლოდა, ომის დამთავრების შემდეგ, დაუყოვნებლივ ერთი ქალი გავიცანი, მიხლოდა ჩემი ცოლი გამხდარიყო, ისიც თანახმა იყო. ვიცოდი, რომ დაგვამორებდნენ და დედაჩემს და ბიძაჩემს მივწერე წერილები, რომ ის ჩემი საცოლეა, თქვენთან ვუშვებ და ყურადღება მიექცეთ-მეთქი. ჩვენ ერთად საქართველოში არავინ არ გაგვიშვებდა, არავინ არ დაგვიჯერებდა მაშინ რომ შპიონები არ ვიყავით. მოვიცადოთ ცოტა ხანო, ვფიქრობდით. ამ მოცდაში კი ჩამოვიდა იმის დანიშნული, რომელიც მანამდე ყველას დაკარგული ეგონა იქორწინეს და თავის სამშობლოში დაბრუნდნენ. მე კი შესმოდა რას უშვებოდნენ საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში გერმანიიდან დაბრუნებულ და ლალატში ეჭვმიტანილ ხალხს. კოლონებით ხვრეტდნენ. შეწყალება გამორიცხული იყო. ის კი ვიცოდი, რომ ციმბირში გამიშვებდნენ, მაგრამ იქიდან ჩამოსვლის შანსიც ძალიან ცოტა იყო. ამიტომ ვიცდიდი და ვიცდიდი. დედაჩემმა მომიყვა დიდი ხნის შემდეგ ჩემთან რომ ჩამოვიდა, მეზობელი კომუნისტები მიდიოდნენ და აფრთხილებდნენ, რომ ვახტანგი არ ჩამოვიდეს საქართველოში, თორემ არ აცოცხლებენო. მერე ცხოვრებამ თავისი გაიტანა, ყველაფერზე უარს ვერ იტყვის ადამიანი, აქ დავოჯახდი, შვილები გაგვიჩნდა და შემოვრჩი ასე.

1960 წელში შვედეთში ჩემი ინსტიტუტის დირექტორს, კოწია ერისთავს. გერმანიაში იყო ინტერნაციონალური ქირურგების კონგრესზე. ეგ და აპალო ხუნდაძე. დავპატიჟე კინოში. კოწიამ თქვა, 25 წლის რომ ვიყავი, სპარსეთში ვიყავი ექიმად და იმდენი ოქრო მქონდა,

სად წამელო არ ვიცოდიო. რა ქვეყანაში ვცხოვრობო ახლა, კინოს ფულიც რომ სანატრელი გვაქვსო. იმათ ვკითხე, რა იქნება რომ ჩამოვიდე საქართველოში მეთქი. აპალოს უთხრა, უყურე ამასო, კარგად ცხოვრობს, კარგი სამსახური აქვს, მანქანა ჰყავს, ყველაფერი აქვს და მაინც საქართველოში ჩამოსვლა უნდაო. იმან მითხრა, მოიცადე ცოტა ხანო, მაშინ აიხენჭაუერის და ხრუშჩოვის შეხვედრა იყო პარიზში. ნახე რაზე შეთანხმდებიან და მერე იფიქრე წამოსვლაზეო. ამ დროს ხრუშჩოვმა ამერიკელების თვითმფრინავი ჩამოაგდო და კედელიც მაშინ გაკეთდა, ისე რომ 90-იან წლებამდე ამაზე ლაპარაკიც აღარ შეიძლებოდა.

1994 წელს ჩავედი დიდი ხნის შემდეგ პირველად საქართველოში. ასლან აბაშიძემ მიიწვია ჩემი შვილი ასლანი, როგორც არქიტექტორი ბათუმში, სანაპიროს დასაგეგმარებლად და მეც მასთან ერთად. კარგი გეგმა იყო, მაგრამ მისი განხორციელება სამწუხაროდ არ მოხერხდა. ჩავფრინდით თბილისში, თბილისიდან მანქანით წავედით ბათუმში. სამი დღე ვიყავით ბათუმში, ორივე ასლანმა დაათვალიერა ერთად სანაპიროები. ქობულეთში ვცხოვრობდით. ასლანმა ბათუმიდან თავისი მანქანით, დაცვის და ერთი პოლიციელის თანხლებით წავვიყვანა ჩემს სოფელ აცანაში და აცანიდან თბილისში. გამოვიარეთ ლანჩხუთში კლინიკაში, სადაც ჩემი მეგობარი ვნახე – კუკური იმნაძე, ჩემთან ერთად რომ სწავლობდა საშუალო სკოლაში და ინსტიტუტშიც. საშუალო სკოლაც ვნახე. აცანაში კიდევ ბევრს შევხვდი. ბევრი უკვე გარდაცვლილი დამხვდა. თინა ბოლქვაძე იყო ჩემი მეგობრის და, მაგრამ 5 წლით უმცროსი იყო ჩემზე, მე თვითონ ვიყავი 21 წლის როცა წამოვედი და ის, ალბათ, 16 ის იყო. თინამ რომ გაიგო ლანჩხუთში, რომ აცანიდან თბილისში მივდივარ, ფეხით ჩამოვიდა შუხუთში და გზაზე დაგვხვდა, რათა ხუთი წუთით მომსალმებოდა. 55 წელი იყო მას შემდეგ გასული, რაც მე საქართველოდან წამოვედი. კარგი იყო ძალიან საქართველოში.

(აცრემლებული ბატონი ვახტანგისთვის ფიქრი რომ სხვა მიმართულებით გადამეტანინებინა, გერმანიაში მცხოვრებ ქართველებზე ჩამოვუგდე სიტყვა, მათ აქაურ ქართულ ცხოვრებასა და სათვისტომოზე.)

ძალიან კარგი ხალხი იყო აქ, ერთმანეთს ძალიან ვედექით მხარში. სულ თავიდან სათვისტომოს პირველი თავმჯდომარე სანდრო კორძაია იყო, ფოთის ქალაქის თავი, ძალიან ცნობილი კაცი. მისი მეუღლეც კარგი ქალბატონი იყო, დიდი დაფასება ჰქონდათ. ისინი დიდ დახმარებას უწევდნენ მაშინდელ ქართველებს. შუამდგომლობდნენ პოლიციასთან და სხვადასხვა საზოგადოებასთან. ეუბნებოდნენ ვისთან მისულყვენ და რა გაეკეთებინათ. უმრავლესობა მაშინდელი ქართველებისა ძველი ემიგრანტები იყვნენ, პროფესორი მიხაკო წერეთელი, გიორგი მაღალაშვილი, ანდრონიკაშვილი და კიდევ ბევრი, ყველა თავადები იქნენ ჩემს გარდა. ისინი მიუნხენში ბერლინიდან

ჩამოვიდნენ. ეს იყო ხალხი, რომელსაც საქართველოში ჩასვლის ყველა გზა მოუჭრა მაშინდელმა მთავრობამ. მაშინ პოლიტიკის ყველას ეშინოდა, უფრო მეტი იმახდა რომ სათვისტომო აპოლიტიკური გაერთიანება იყო, მაგრამ პოლიტიკაზე ძალიან ბევრს ვფიქრობდით. 70 თუ 80 ქართველი იყო მაშინ აქ. მერე ყველა გაიფანტა, ზოგი ამერიკაში, ზოგი არგენტინაში და ავსტრალიაში წავიდა.

ყოველ კვირას ერთად ვიყავით მაშინდელი ქართველები – ნიკო, კარლო ინასარიძე მისი ცოლით და შვილებით, დათიკო. ერთ კვირა დღეს ნიკო არ მოვიდა. გაგვიკვირდა ძალიან. დავურეკე სად ხარ მეთქი – ვკითხე. ისინი მოვიდნენო? შეარცხვინოთ ღმერთმაო. არ გამოუარეს ამათ. მე ვუთხარი, მე მოვალ მანქანით და წამოგიყვან მეთქი. არაო, მე თვითონ მოვალ. არც კვირას მოვიდა, არც ორშაბათს და არც სამშაბათს. ოთხშაბათს პოლიციამ გააღო მისი სახლის

კარი. შევედი შიგნით, იწვა პირდაღმა და ხელში ეჭირა ნიტროგლიცერინის ტაბლეტი, რომელსაც სვამდა გულისთვის. პირს იპარსავდა კვირას მე რომ დავურეკე, რომ გამზადებულიყო და ჩვენთან მოსულიყო. ამ დროს გარდაიცვალა. ჩვენ დავბერდით და ხალხი გამოგვეცვალა. სათვისტომოც დაბერდა და სიკვდილზე იყო მიმდგარი. ბოლო წლებში არსებობდა მხოლოდ ინერციით. საქართველოსთვის კი ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომ ჰქონდეს მჭიდრო კავშირი დასავლეთთან. ამ კავშირისათვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რგოლი არის სათვისტომო, ამიტომ ძალიან სასიხარულოა, რომ დღეს სათვისტომო ისევ მყარად დგას ფეხზე და ახალი ძალებით ემსახურება საქართველოს ევროპასთან დაახლოების მიზანს.

მოამზადა
თინათინ ჩითინაშვილმა

მიუნხენელ ქართველებთან

გთავაზობთ ამონარიდს პროფესორ ბ შრამ შარაძის სამტომეულიდან „უცხოეთის ცის ქვეს“. ავტორის სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს გახლავთ წიგნი “სამშობლოს მკვრიდან მოკვეთილ ღირსეულ შვილებზე, რომელთაც თავიანთი ნიჭი და უნარი თავისი ქვეყნის ერთგულებას, სიყვარულს და მის უკეთეს მერმისზე ფიქრს შეაღიეს”. რუბრიკაში “მიუნხენელ ქართველებთან” ბატონი გურამი მიუნხენში მცხოვრებ ქართველ ემიგრანტთა ცხოვრებაზე მოგვითხრობს. დღეს გვინდა თქვენი ყურადღება გერმანიის ქართული სათვისტომოს საპატიო თავმჯდომარეზე, ბატონ ქრისტეფორე კირაკიტაძეზე შევჩეროთ.

ამ რამდენიმე ხნის წინ საქართველოს სსრ სახალხო მეურნეობის მოღვაწეთა გამოფენის (დირექტორი თენგიზ კეკელიძე) შეიქმნა საერთაშორისო ფირმა „ასტ ინტერნაციონალი“, რომელშიც, გარდა დასახლებული გამოფენისა, გაერთიანდა დასავლეთ გერმანული ფირმა „ახორნი“ (დირექტორი ანდრეას რიხტერი) და საქართველოს სსრ „ექსპოსერვისი“ (თავმჯდომარე ნიკოლოზ ორქოშნელი). „ასტ ინტერნაციონალის“ თავმჯდომარეა თენგიზ კეკელიძე. ფირმა მიზნად ისახავს სიმპოზიუმების, საერთაშორისო გამოფენების, ბაზრობების მოწყობას, კულტურულ-მეცნიერული პროგრამების გაცვლას. ამ მხრივ, მას პირველი სერიოზული წარმატებები უკვე აქვს მოპოვებული. სწორედ „ასტ ინტერნაციონალის“ მეოხებით საშუალება მომეცა 1989 წლის აპრილში გაემგზავრებულიყავი გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში. კერძოდ ჩემი სამუშაო პროგრამა ითვალისწინებდა ჩავსულიყავი მიუნხენში, ჰამბურგსა და გეტინგენში, რათა კონტაქტი დამემყარებინა იქაურ ქართულ ემიგრაციასთან და

მეზრუნა მათი უმდიდრესი არქივების საქართველოში ჩამოსატანდ. ამისთვის, ასე ვთქვათ, წინასწარ მომზადდა ნიადაგი, სასხელობრ, გაზეთებში „კომუნისტში“, „თბილისში“, „ლიტერატურულ საქართველოში“, „სახალხო განათლებაში“, „სამშობლოში“, გამოქვეყნდა ჩემი წერილები ქართული ემიგრაციის თვალსაჩინო წარმომადგენლებზე (მწერლობაზე, მეცნიერებზე, პოლიტიკურ მოღვაწეებზე). ამ პუბლიკაციებმა მე იქ ჩამისწრეს და ნდობის ხიდი გასდეს, ჩვენი გაცნობა დაუსწრებლად შედგა...ბარემ აქვე ვიტყვი, რომ სამშობლოში წამოსადებად უკვე მიუნხენში იქაური ქართველების სულგრძელობისა და უშურველობის წყალობით იმდენი ქართული ხელნაწერი და ნაბეჭდი წიგნი თუ ჟურნალ გაზეთები დამიგროვდა, რომ ჰამბურგსა და გეტინგენში ვეღარ ჩავედი, არადა, ჰამბურგში (იტცეპოეში) მელოდა შეხვედრა ცნობილ მოღვაწე ნიკოლოზ ჯანელიძესთან, ხოლო გეტინგენში სახელგანთქმული ქართველი მეცნიერი ჰიდრაგლიკოსის, აწ განსვენებულ პროფესორ ივანე ნიკურაძის ოჯახში

უნდა გამეცნო მისი მდიდარი მეცნიერული არქივი.

ჩემი ჩასვლა მიუნხენში დაემთხვა ქართველი ხალხის დიდ მწუხარებას - 9 აპრილს თბილისში დატრიალებულმა ტრაგედიაში ხომ მთელი მსოფლიო შეძრა და რაღა თქმა უნდა, მიუნხენელმა ქართველებმაც, შეძრწუნებულებმა ამ ამბით, ადარ იცოდნენ ჩემთვის მოესამძიმებინად თუ თავიანთი თავისთვის. წინასწარ გეტყვი, მათ მიუნხენში პარაკლისი გადაიხადეს და სულის მოსახსენიებელი სუფრა გაშალეს თბილისში 9 აპრილს დაღუპულთა მოსაგონებლად. აქ მოვიდნენ იქაური ქართველები: ქრისტეფორე კირკიტაძე, ვახტანგ ჩხაიძე, კარლო ინასარიძე, სოსო ჟორჯოლიანი, იონა მთვარაძე, ექვთიმე ენდელაძე, თამარ გველაშვილი, თამარ ჩოფიკაშვილი, ანელიზე კუჭუხიძისა და სხვები თავიანთი მეუღლეებით, შვილებით, ოჯახის წევრებით... მათ მწუხარებას საზღვარი არ ჰქონდა, ყველას თვალეში ცრემლები კიაფობდა, სამძიმრისა და თანაგრძნობის ყელში ბურთივით მოწოლილი ნალექი ახრხობდა...

უნდა ითქვას, რომ გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში ძლიერი ქართული სათვისტომო არსებობს, რომლის თავმჯდომარეა მიუნხენში მცხოვრები იურისტის ქრისტეფორე კირკიტაძე - წარმომბოთი ტყიბულელი, სოფელ მუხურადან. მას მიუნხენის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი დაუმთავრებია. ცოლად ყავს გერმანელი ქალი ტერეზა - მშვენიერი მოქართულე, ორი ვაჟის პატრონია, ერთს ბაბუის სახელი - სვერიანი ჰქვია, ხოლო მეორეს - მამის ბავშვობისდროინდელი მოფერებითი სახელი - ბაჭუა. ესენიც იურისტები არიან მხოლოდ, ოღონდ ამთავან უფროსს - სვერიანს ცხრა თვე თბილისის უნივერსიტეტში უსწავლია, ფილილოგიის ფაკულტეტზე და სიყვარულით იხსენებს აქაურ პროფესორ-მასწავლებლებს, განსაკუთრებით პროფესორ ნეთელა ქუთელიას...ძმებში სვერიანი ქართულს თავისუფლად ფლობს, ბაჭუას კი უფრო უჭირს, მაგრამ მონდომებულია უკეთ იცოდეს მშობლიური ენა. სვერიანი, დაცოლშვილებულია, მისი პირმშო - გიორგი კირკიტაძე სულ რამდენიმე კვირისაა...

ქრისტეფორე კირკიტაძეს 60-ან წლებში ორი თვით მიუნხენში სტუმრად მიუწვევია მოხუცი დედ-მამა ტყიბულის მუხურადან. მშობლებს ძლიერ გაუხარიათ ამდენი ხნის უნახავ შვილთან და მის ოჯახთან შეხვედრით, უცხო ქვეყანაში მისი შესანიშნავად მოწყობილი სახლ-კარის ნახვითაც ძლიერ ისიამოვნეს...მაგრამ ერთი კვირის შემდეგ ქართველ გლეხკაცს თურმე საშინლად მოუწყენია. შვილს უფიქრია, ალბათ მამას სამშობლო მოენატრაო, არც უმაგისობა იყო, მაგრამ ერთი თვის თავზე გამოირკვა, რომ ნამდვილი მიზეზი სხვა ყოფილა: ერთ დღეს, იგონებს ბატონი ქრისტეფორე, - შემოვიდა სახლში გახარებული მამაჩემი და გადაამეხვია. გამიკვირდა, რა გაუხარდა მამაჩემს ამისი ფასი მიუნხენში ყოფნის ერთი თვის თავზე-მეთქი.

-შვილო, დამნაშავე ვარ შენთანო, - მეუბნება მამაჩემი. ჩემი გაოცების პასუხად მითხრა: აქამდე მოწყენილი

იმიტომ ვიყავი, რომ ვხედავდი, არცერთი მეზობელი არ გეძახის, არც გეპატიჟება, არც მოგიკითხავს, ვიფიქრე, ვაი, რა ცუდი შვილი გამიზრდია, რომ სამეზობლოდ არ გამომდგარა და კარის მეზობლები მასთან უბრად არიან-მეთქი, მაგრამ ერთი თვის მანძილზე რომ გაკვირდებოდი, დაგინახე და დაურწმუნდი, რომ მაგენი ერთმანეთშიც მასე ყოფილან, ჩვენებური მეზობლობა არ სცოდნიათ და შენ არაფერ შუაში ხარო.

ახლა მეორე ამბავს მოგიყვებით, - მეუბნება ბ-ნი ქრისტეფორე: ერთ დღეს კარის მეზობლიდან წერილი მომივიდა. რას გწერსო - შემეკითხა მამაჩემი. ოჯახის წევრი გარდაცვლია-მეთქი - ვუპასუხე. უიმე, ჩემი სიკვდილი, წავიდეთ ახლავე სამძიმარზეო, - აქოთქოთდა დედაჩემიც. არ შეიძლება-მეთქი, - დაუამშვიდე დედ-მამა. - აქაური წესით მხოლოდ დაკრძალვის დღეს და ისიც, ეკლესიაში უნდა მივიდეთ ჭირისუფალთან-თქო. ვერაფერი წესი გქონიათო, - წყენით მითხრა მამაჩემმა.

ქრისტეფორე კირკიტაძეს მიუნხენთან ახლოს, სოფელში კარგი სახლი და მამული გაუშენებია, მარანში ჭურებიც ჩაუყრია (მეც შემომთავაზა მისი ნახვა, მაგრამ უდროობის გამო ვეღარ წავედი) და მშობლიური სოფლის მოსაგონებლად მისთვის "ახალი მუხურა" დაურქმევია. ჰოდა, ერთ დღეს, - განაგრძობს თხრობას ბ-ნი ქრისტეფორე, - წავიყვანე ახალ მუხურაში მამაჩემი, ვფიქრობ, თავი მოვაწონო, მარანში ჩავიყვანო, საგსე ჭურები ავხსნა, აქაური ღვინის გემო გავასინჯო... მართლაც, ჩავედით მარანში, მოგხსენით თავი საგსე ჭურს და ჭაშნიკად ჭიქით ღვინო მივაწოდე. მამაჩემმა ჭიქა ოდნავ მოწრუპა და ხმადაბლა მითხრა: ამისთანა ღვინოს თუ ჩაასხამ, ჭურები მართლა ქე გექნება საგსეო! ტანში გამაცვივა, მაგრამ რაღა დროს, - იცინის ბ-ნი ქრისტეფორე და თან თვალეში მომდგარ ცრემლს ვამჩნევ ახლა უკვე გარდაცვლილ მშობლებს მოგონებაზე...

ქრისტეფორე კირკიტაძე საქართველოში ვიზიტისას შეხვედრა პატრიარქთან

ალექსანდრა აბხაზი
კინომრეწველობის პირველი სტატიისტიკოსი

(მანგლისი, 1893 - ვისბადანი, 1957)

ლაშა ბაქრაძე

1925 წელს გერმანიაში გამოიცა წიგნი „ფილმი ციფრებსა და რიცხვებში“ (Der Film in Ziffern und Zahlen), რომელსაც იმთავითვე სპეციალისტებისა და პრესის დიდი ყურადღება ხვდა წილად. ამ ნაშრომს კინოს მკვლევარნი დღესაც გვერდს ვერ უკლავან. იმავე ავტორის – ალექსანდრე იაზონის – წიგნების „კინომრეწველობის ცნობარზე“ (Handbuch der Filmwirtschaft) 3 ტომი (ბერლინი, 1929, 1931, 1932), „კინოს ცნობარზე“ (Handbuch des Films), რომელიც მე-4 ტომად ითვლება (ბერლინი, 1935) და „კინოწარმოება გერმანიაში 1935–1939“ (Das Filmschaffen in Deutschland 1935-1939), (ხელნაწერის სახით, 2 ტომი, ბერლინი, 1940) ციტირება ხშირია ლიტერატურაში. გერმანიის ყველაზე გავლენიანი კინოჟურნალი „Filmkurier“ (N.139, 4.11.1943) სტატიაში „კინოს სტატისტიკოსი – დოქტორი ა. იაზონი 50 წლისაა,“ წერდა: „ამავე დროს ოცი წელია რაც ის კინოსტატისტიკაში მუშაობს. უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა: რომ მან კინომრეწველობის ეს დარგი არაფრიდან დაარსა. დრ. იაზონი კინოსტატისტიკის, რომელიც კინომრეწველობის მნიშვნელოვან დამხმარედ იქცა, ჩამოყალიბებას ისეთი ენერგიით შეუდგა, რომ მათ, ვისაც ეს დარგი, განსაკუთრებით საწყის წლებში, ძალიან შორეულად მიაჩნდათ, ამ სამუშაოს აზრი ვერც გაიგეს. ...დღეს ამ სამუშაოს ფასი, რომელიც მისი ცხოვრების მთავარ ქმნილებად შეიძლება ჩაითვალოს, ეჭვგარეშეა და საზოგადოდ აღიარებულია.“

ზემოხსენებული წიგნებისა და 500–ზე მეტი საგაზეთო თუ საჟურნალო სტატიის ავტორის ნამდვილი გვარია აბხაზი.[ი] მისივე ხელით 1938 წელს მწერლობის საიმპერიო პალატისათვის (Reichsschrifttumkammer – საბჭოური მწერალთა კავშირის მსგავსი ორგანიზაცია) დაწერილი ბიოგრაფიიდან[ი] ირკვევა, რომ მას ფსევდონიმი იაზონი ბიბლიისის, გენერალი კოტე აფხაზის, თბილისი გუბერნიის თავადაზნაურობის ბოლო მარშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის თავდადებული მებრძოლის, ბოლშევიკების მიერ დახვრეტის შემდეგ აუღია, რათა საშობლოში დარჩენილი ნათესავებისთვის კიდევ უფრო არ გაერთულებინა ცხოვრება. ის კოტეს (კონსტანტინეს) ძმის, გიორგი აბხაზის მესამე ვაჟია. კოტე და გიორგი კი ილია ჭავჭავაძის დისწულები არიან.

დედა – ალექსანდრა მურომცევა, რუსულ–გერმანული არისტოკრატიის წარმომადგენელია, დედის მხრივ ფონ ბენკენდორფების შთამომავალი.

ალექსანდრე 1910 წლამდე მანგლისის მამულში იზრდებოდა. 1910–1913 წლებში თბილისის მე-5 ჰუმანიტარულ გიმნაზიაში სწავლობდა, 1913–1917 წლებში კი იურისპრუდენციას სწავლობდა მოსკოვის უნივერსიტეტში, რომელიც პირველი ხარისხის დიპლომით დაამთავრა. 1917 წელს სწავლობდა პეტერბურგში კონსტანტინეს არტილერიის სკოლაში. 1918 წელს საქართველოს არტილერიის ლეიტენანტობა მიენიჭა. 1918–1920 წლებში აზერბეიჯანში საქართველოს საელჩოს დაზვერვის განყოფილებას ხელმძღვანელობდა. 1920 წლის მაისში, იმ დროს, როცა აზერბაიჯანი რუსეთის წითელმა არმიამ დაიპყრო, ჩეკას ჩაუვარდა ხელში. გათავისუფლებულ იქნა რუსეთსა და საქართველოს შორის სამშვიდო ხელშეკრულების დადების შედეგად. 1920 წლის აგვისტოში არტილერიის კაპიტნის წოდება მიენიჭა და საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის ადიუტანტად დაინიშნა. 1921 წლის მარტამდე პარიზში, ევროპაში საქართველოს სამხედრო ატაშეს მოადგილე იყო. მარტიდან ოქტომბრამდე რომში ცხოვრობდა, ოქტომბრიდან ბერლინში. 1922 წელს ვისბადენში ცოლად შეირთო ნინო ჭავჭავაძე, რომელიც იმავე წლის ოქტომბერში გარდაიცვალა. 1924 წლიდან წერს ფსევდონიმით „იაზონი“. 1925 წელს „გერმანულ კინოთეატრების მფლობელთა საიმპერიო კავშირთან“ დაარსა სტატისტიკური ბიურო, რომელიც უსახსრობის გამო წლის ბოლოს დაიხურა. 1926 წელს დაარსა სტატისტიკური ბიურო „გერმანიის კინოგამქირავებელთა ცენტრალურ კავშირთან“, რომელმაც ალექსანდრე აფხაზი 1927 წელს იგივე უსახსრობის მომიზეზებით დაითხოვა. 1926 წელს ცოლად მოიყვანა მართა კუნი (შვილები არ ყოლია). 1926 წელს ის მონაწილეობას იღებდა, როგორც გერმანიის დელეგაციის წევრი, კინოს პირველ საერთაშორისო კონგრესზე პარიზში, სადაც წარადგინა მემორანდუმი „საერთაშორისო სტატისტიკური ბიურო, როგორც ძირეული პირობა წარმატებული თანაშრომლობისათვის“, რომელიც ერთხმად იქნა მოწონებული თითქმის 20 სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მიერ. მას შემდეგ, რაც მისი თანაშრომლობა სხვადასხვა ორგანიზაციებთან ვერ

შედა, დამოუკიდებლად განაგრძო კინოსტატიკაზე მუშაობა და სტატიების გამოქვეყნება 20-ზე მეტ ჟურნალ-გაზეთში, გერმანიასა და მის ფარგლებს გარეთ. 1937 წლიდან კინოინჟინერის კვლევის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელია.

„ფილმკურიერის“ ზემოთ მოყვანილი საიუბილეო სტატიიდან და სხვა წყაროებიდან ირკვევა, რომ ალექსანდრე იაზონი ამ ინსტიტუტის, რომელსაც შემდეგში ეკონომიკის კვლევის ინსტიტუტი ეწოდა, კინოს რეფერატის (განყოფილების) დამაარსებელი და ხელმძღვანელი ყოფილა.

ალექსანდრე აბხაზმა (იაზონმა) პირველმა მიაპყრო ყურადღება, რა კავშირი იყო მოსახლეობის რაოდენობასა და კინოთეატრების რაოდენობას, კინოთეატრებში ადგილების რაოდენობას და მათში ადგილების კატეგორიებს შორის, კინომაყურებელთა რაოდენობის, ბაჟის, გადასახადებისა და ფასების განვითარებას, კინოპროდუქციასა და გაქირავებაში მომუშავე პერსონალის პროფესიულ და რიცხობრივ განვითარებას, კინოში დასაქმებულ ხელოვანთა და მუშაკთა კატეგორიებს და ა.შ. მან 1895 წლიდან მოყოლებული კინობაზრის შესწავლა დაიწყო, კინოინდუსტრიის ადგილი და როლი საერთო ეკონომიკაში განსაზღვრა, შეადარა სხვადასხვა ქვეყნის მონაცემები. მისმა კვლევებმა მეცნიერული საფუძველი დაუდო კინოს, როგორც მეურნეობის დარგის შესწავლას. მაგრამ, გარდა ამისა, ალექსანდრე აბხაზი აქტიურად იღებდა მონაწილეობას ქართული ემიგრაციისა და განსაკუთრებით გერმანიის ქართული სათვისტომოს ცხოვრებაში, რომლის ისტორიის მცირე მიმოხილვა, ვფიქრობ, არ უნდა იყოს ინტერესმოკლებული.

„ქართველ მოქალაქეთა საზოგადოება გერმანიაში (Gesellschaft Georgischer Buerger in Deutschland e.V) 1922 წლის 22 ოქტომბერს გატარდა ბერლინ-შარლოტენბურგში რეგისტრაციაში.

პირველი კრება ალექსანდრე კორძაიას თავჯდომარეობით ჩატარდა 1922 წლის 13 ივლისს.

1922 წლის ივლისიდან 1924 წლის ივლისამდე საზოგადოების თავჯდომარე იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა და ვაჭრობ-მრეწველობის ყოფილი მინისტრი გიორგი ჟურული.

1924–1928 წლებში — გიორგი კერესელიძე (1927 წლის დეკემბერში ახლიდან არჩეული, 1928 წლის თებერვალში გადადგა).

- 1928–1929 წლებში — დრ. სიმონ გეგელაშვილი.
- 1929–1931 წლებში — მიხეილ წულუკიძე.
- 1931–1932 წლებში — ისევ სიმონ გეგელაშვილი.
- 1933–1934 წლებში — რომან მკურნალი.
- 1934–1935 წლებში — გრიგოლ დიასამიძე.

1935 წლის 16 აგვისტოს კრებაზე, რომელიც რესტორან-ჰიფეტერში, ვიტტენბერგის მოედანზე ჩატარდა, საზოგადოების თავჯდომარედ ალექსანდრე აბხაზი იქნა არჩეული. კრებას ესწრებოდა ამ საზოგადოების დაახლოებით 75%, რაც 1936 წლის კრების მონაწილეთა

სიის მიხედვით, სულ 24 ადამიანს შეადგენდა. ასე რომ, ამ პერიოდში საზოგადოების წევრთა რიცხვი 30–35-ს არ აღემატებოდა. საფიქრებელია, რომ ნაციისტების მიერ ძალაუფლების ხელში ჩაგდებად წევრების რაოდენობა ოდნავ მეტი იქნებოდა, მაგრამ ამის დამადასტურებელი დოკუმენტები ხელთ არ გვაქვს.

ნაციზმის დროს უცხოელებთან მიმართებაში კანონდებლობა შეიცვალა და მათი საქმიანობა უფრო მკაცრ კონტროლს დაექვემდებარა. 1937 წელს საზოგადოებას სახელი გადაარქვეს და ქართველთა ახალშენი გერმანიაში (Georgische Kolonie in Deutschland e.V, როგორც ჩანს, შეცდომით ახალშენის სატიტულო ფურცელზე ქართველი (!) ახალშენი წერია) ეწოდა.

ამ დროს სათვისტომოში დაპირისპირება სხვადასხვა ჯგუფებს შორის იზრდება.

1938 წელს ახალშენის თავჯდომარე ავლიპი კიზირიას ნაცვლად ინჟინერი ვალერიან ტოგონიძე აირჩიეს. მაგრამ პრობლემები ადრე დაიწყო: კიზირიასთან ერთად არჩეული ხელმძღვანელობა - ლეონიდე ჭეიშვილი (მოადგილე), ალექსანდრე კორძაია, გიორგი საჯაია, ივანე ლოღიაშვილი, აკაკი პაპაია საიდუმლო სახელმწიფო პოლიციამ (გესტაპო) მაშინვე დაიწუნა და გადააყენა. გესტაპოს მიერ დამტკიცებული ავლიპი კიზირია 1938 წლის თებერვლიდან 1939 წლის თებერვლამდე მარტო მართავდა ახალშენის საქმეებს. 1939 წლის კრებაზე სათვისტომოს ახალი დებულება დამტკიცდა და არჩეული თავჯდომარის უფლებამოსილება სამი წლით გაიზარდა (საპატიო თანათავჯდომარედ გრიგოლ რობაქიძე აირჩიეს). ახალი დებულების მიხედვით, თავჯდომარე ირჩევდა თავის მოადგილეს და არა კრება. მოადგილედ დანიშნული ვალერიან ტოგონიძის თავჯდომარეობიდან გადადგომის შემდეგ, 1940 წლის სექტემბერში, ავლიპი კიზირიამ მას ახალშენის ხელმძღვანელობა ჩააბარა საერთო კრებამდე. 1940 წლის ნოემბერში კიზირია გარდაიცვალა. 1941 წლის 26 იანვრის კრებაზე დებულების საწინააღმდეგოდ, რომელიც ახალი წევრების სრულუფლებიანობას 4 კვირის შემდეგ ითვალისწინებდა, კრებამ 20 ახალ წევრს (რომლებიც, როგორც აბხაზის წერილიდან ჩანს, გერმანიის მიერ ახლად ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იყვნენ) მაშინვე დაუმტკიცა ხმის მიცემის უფლება. ამის გამო არჩევნების შედეგები ალექსანდრე აბხაზის ხელმძღვანელობით ზოგიერთმა ძველმა წევრმა გააპროტესტა და ტოგონიძეს უნდობლობა გამოუცხადა. ბერლინის სასამართლოს მოთხოვნაზე, აქსნა საქმის ვითარება, ტოგონიძემ განაცხადა, რომ „ჯგუფმა აბხაზი და კომპანია“ არასწორად მიაწოდა მათ ინფორმაცია, მაგრამ მას ახალი არჩევნების დანიშვნა მაინც მოუხდა, რომლის ჩატარებაც სპეციალურად შექმნილ კომისიას დაევალა. კომისიაში ვლადიმერ (ლადო) ახმეტელიც (საქართველოს ყოფილი წარმომადგენელი გერმანიაში,

ოდესღაც სოციალ-დემოკრატი) შედიოდა. იგი სათავეში ედგა კავკასიელ ლტოლვილთა სამმართველოს (Vertauensstelle fuer Kaukasische Fluechtlinge), რომელიც 1938 წლის 1 სექტემბერს ქართული ოფისის (Georgisches Buero) საფუძველზე და მისი უფლებამოსილებების გაფართოების შემდეგ შექმნა ნაციისტურმა ხელისუფლებამ. კავკასიური სამართველოს (Kaukasische Vertrauensstelle, შემოკლებით ასეც ამბობდნენ), ხელმძღვანელის მოადგილე ალექსანდრე აბხაზი იყო.

1941 წლის 29 ივნისს, საბჭოთა კავშირ-გერმანიას შორის ომის დაწყებიდან სულ რამდენიმე დღეში, 39 ხმით, 27-ის წინააღმდეგ (9-მ თავი შეიკავა), ახალშენის თავჯდომარედ ტიტე მარგველაშვილი აირჩიეს. ბოლო კრების ოქმი, რომელიც ბერლინის ლანდეს (მიწის) არქივშია[იიი] შემონახული, 1942 წლის 25 თებერვლით თარიღდება. ტიტე მარგველაშვილი ქართული სათვისტომოს ბოლო თავმჯდომარე იყო ნაციისტურ პერიოდში.

ალექსანდრე აბხაზი ომის შემდგომ საზოგადოებრივ ცხოვრებას და კინოს ჩამოსცილდა.

Allgemeine Statistisches Archiv-Si (Bd.42, 1958) გამოქვეყნებული ალექსანდრე იაზონის ნეკროლოგის ავტორი დოქტორი გუსტავ ლუკე მწუხარებით აღნიშნავს, რომ 1945 წლის შემდეგ იაზონი თავისი მნიშვნელობის შესაბამისად კინომრეწველობამ არ დააფასა და საქმეში არ ჩართო.

ამის მიზეზი ალბათ ალექსანდრე აბხაზის სიანლოვე იყო ნაციისტურ წრეებთან და მისი რამდენიმე სტატია, რომლებიც აშკარად ანტისემიტურ ხასიათს ატარებდა, მაგ.: „კინო ებრაული ძალაუფლებლების ქვეშ“ (Der Film unter juedischer Herrschaft, Sonderdruck aus: Sueddeutsche Monatshefte, Heft 4, Januar 1936).

სამწუხაროდ, ალექსანდრე იაზონის ღვაწლი კინოში დაუწყებელია, მიუხედავად იმისა, რომ როგორც ნეკროლოგშია აღნიშნული, „თუ აგერ უკვე სამი ათეული წლის განმავლობაში კინოს და მისი სამყაროს შესახებ სტატისტიკური მიმოხილვა არსებობს, ამას ძირითადად იაზონის დაუღალავ შრომას უნდა ვუმადლოდეთ.“ არც ალექსანდრე აბხაზის სამშობლოში ვიცით მეტი მის შესახებ.

კავკასიელი ემიგრანტები ეძრა მსოფლიო მათი

კავკასიური პოლიტიკის წარმართვა ერთიანი ფრონტით 20-იანი წწ. იწყება. 1924 წ. აჯანყების სისხლში ჩახშობამ დიდი გამოხმაურება ჰპოვა ემიგრაციაში, ნოემბერში სტამბოლში შეიქმნა „კავკასიის განმათავისუფლებელი კომიტეტ“ კონფედერაციის საფუძველზე. აქტზე ხელი მოაწერეს ქართველთაგან – მიხეილ წერეთელმა, დავით ვაჩნაძემ, ალექსანდრე ასათიანმა, ახერბაიჯანელთაგან – ექიმმა ხოსროვ სულთან-ზადემ, აბდულა ალი ემირჯანმა, შეიხ-ულ ისლამ-ზადემ; ჩრდილო კავკასიელთაგან – ვისან გირეიმ ჯაბაგიმ (ჩეჩენი), ალიხან კანტემირმა (ოსი), ჰაიტეკ ნამიტოვმა (ჩერქეზი). 1925 წ. ზაფხულში თურქეთში პოლონეთის ელჩის მინისტრ რომან კნოლის ფინანსური დახმარებით კავკასიის კონფედერაციის კომიტეტის სამი წევრი კავკასიის საზღვრებისკენ გაიგზავნა სამუშაოდ. ვაჩნაძე არდავანში, ა. კანტემირი – ყარსში, ხ. სულთანოვი – სპარსეთში. 1933 წ. მოხერხდა „სომეხ-ქართველთა კავშირის“ შექმნაც. კკკ-მ და კავკასიურმა საბჭომ დიდი როლი შეასრულა კავკასიური წარმოშობის ემიგრანტთა დასახლოებლად და ანტიბოლშევიკური ფრონტის შესაქმნელად, რომელსაც ადასტურებს

კავკასიელ ხალხთა თუ რუსულ ენაზე გამოცემული მრავალრიცხოვანი პერიოდული გამოცემები, წიგნები, ბროშურები, ალმანახები, კონფერენციათა მასალები და სხვა. მას მჭიდრო კავშირ-ურთიერთობა ჰქონდა ყოფილი რუსეთის იმპერიაში შემავალი ხალხების ანალოგიურ ორგანიზაციებთან. ყველაფერმა ამან კი თავი იჩინა დიდი განსაცდელის ფაშს – მეორე მსოფლიო ომის წლებში.

1942 წ. გაზაფხულზე, როცა ბრძოლები დაიწყო უშუალოდ კავკასიის მისადგომებთან ემიგრანტთა წინაშე რეალურად დაისვა კავკასიის განთავისუფლების საკითხი. გერმანიის უმაღლეს ეშელონებშიც ბევრი არ იზიარებდა ჰიტლერის კოლონიურ პოლიტიკას საბჭოთა კავშირში შემავალი ხალხების მიმართ – გრაფი შულენბურგი საგარეო საქმეთა სამინისტროდან, აღმირალი კანარისი, გენერალი კოსტრინგი, მისი ადიუტანტი ჰერვარდი, გრაფი შტაუფენბურგი, კაპიტანი ობერლენდერი, მისი ასისტენტი კუცშერბახი გენერალური შტაბიდან, ოტო ბრაუტინგამი, პროფესორი ფონ მენდელ აღმოსავლეთის სამინისტროდან და სხვები. ეს ჯგუფი იზიარებდა მხცოვანი მწერლისა და პოლიტიკური მოღვაწის პაულ

რორბახის მოსაზრებას რუსეთის იმპერიის შესახებ, რომელსაც იგი ფორთოხალს ადარებდა ჯერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომის დროს – ხელოვნურად და ძალადობით ერთმანეთზე მიკრულ სხვადასხვა ეროვნულ სხეულებს მხოლოდ კანი ამაგრებს. საკმარისია ამ კანის - ტლანქი ძალიას ჩამოცილება, რომ ნაწილები ერთმანეთს ადვილად მოსცილდნენო. რორბახი თანამოაზრებთან ერთად ცდილობდა გერმანიის მმართველი წრეების დარწმუნებას, რომ აუცილებელი იყო რუსეთის კოლოსის დანაწილება და მის ადგილას აღმოსავლეთ ევროპაში ეროვნული სახელმწიფოთა ჯგუფის დაარსება.

ეს თეორია ხელახლა ამოტივტივდა 1937 წ. მეორე მსოფლიო ომის დროს კი გარკვეული სახე მიიღო „ახალი ევროპის“ თეორიებში. ჰერმან რამპოფერს თავის წიგნში მოყვანილი აქვს ობერლენდერის ერთ-ერთი მემორანდუმი, რომელშიც გადმოცემულია „ახალი ევროპის“ პრინციპები: „პოლიტიკურად ჩვენთვის მომაკვდინებელი იქნება და ფაქტების საწინააღმდეგო, თუ გადავწყვეტთ, რომ სლავებში დაბალი ხარისხის რასა დავინახოთ და აღმოსავლეთისადმი კოლონიალურ ექსპლუატაციისათვის. კატასტროფულია აგრეთვე, რომ ამ შემცდარმა შეფასებამ აღმოსავლეთ სლავებისა გზა გაუკაფა პოლიტიკურ სიბრყველს, რის მიხედვითაც „აღმოსავლეთის ხალხის“ წოდების ქვეშ, აგრეთვე სხვა ერებიც მაგალითად, ესტონელები, ლატვიელები, ლიტველები და კავკასიელები, რომლებიც ორიათასი წელიწადი ევროპასთან დაკავშირებულნი იყვნენ, დაქვეითებულ იქმნენ რაღაც ფანტაზიურ დაბალხარისხოვან ადამიანებად.“

ვინაიდან ჰიტლერს კავკასიის მიმართ არ გააჩნდა ტერიტორიული პრეტენზიები და შესაბამისად, არც გარკვეული გეგმა ამ ქვეყნების მომავალ სახელმწიფო მოწყობაზე, მათ გამოიყენეს ეს გარემოება და შეიმუშავეს პროექტი კავკასიის დამოუკიდებლობის აღდგენისა, რომელიც შეასრულებდა ბუნებრივი ბუფერის როლს რუსეთის სამხრეთული ექსპანსიის შესაჩერებლად, შემდეგ კი გახდებოდა მოკავშირე და საყრდენი გერმანიის აღმოსავლურ პოლიტიკაში. 1942 წ. აპრილში პოლიტიკური საკითხის მოსაგვარებლად შელენბურგმა ბერლინში მიიწვია ქართული ემიგრაციის თვალსაჩინო წარმომადგენლები; ქართველებიდან – ეროვნულ-დემოკრატიები სპირიდონ კეღია, დავით ვაჩნაძე, შალვა ამირეჯიბი, „თეთრგორობელები“ ლეო კერესელიძე, მიხაკო წერეთელი, გიორგი მაღალაშვილი; უპარტიოები მიხეილ კეღია, შალვა მაღლაკელიძე, ზურაბ ავალიშვილი, ალექსანდრი მანველიშვილი და სხვები. ჩრდილო კავკასიელებიდან ჟურნალ „კავკასიის“ გამომცემელი ჰაიდარ ბამატი და ამიხან კანტემირი; „პრომეთეს“ ჯგუფიდან - აზერბაიჯანის ყოფილი პრეზიდენტი „მუსავატნი“ რასულ ზადე, შამილის შვილიშვილი საიდ შამილი, თურქესტანელი ველი კაიუმი და შესთავაზა „პოლიტიკური კომიტეტის“ შექმნა საგარეო საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში.

მიწვეულები ცხოვრობდნენ საგარეო საქმეთა სამინისტროს სასტუმრო „ადლონში“, ამიტომ აქციას „ადლონიად“ უწოდეს. მაგრამ შელენბურგის გეგმა საბჭოთა კავშირში შემავალი ქვეყნების დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად გამოცხადების შესახებ – ჰიტლერმა არ მიიღო. როგორც გივი გაბლიანი წერდა: „შელენბურგი იძულებული გახდა თავისი მოწვეულები ოფიციალურ ბანკეტზე ახალი „მასპინძლისათვის“ აღმ. სამინისტროსათვის ჩაებარებინა“. აქ კი საკითხი ბრაუტიგამის და ფონ მენდეს განყოფილების სფეროში მოექცა. „ადლონის“ სტუმრების ნაწილი წავიდა, ნაწილი – გერმანიის სხვადასხვა უწყებებს დაუკავშირდა, ნაწილმა კი ბრაუტიგამთან და მენდესთან განაგრძო მუშაობა.

პოლიტიკურ საკითხთან ერთად გადასაწყვეტი იყო ტყვეთა საკითხი. ომის დასაწყისში გერმანიის სარდლობამ საკუთარი ინიციატივით, ჰიტლერის ნებართვის გარეშე დაიწყო მოხალისე საბჭოელების გამოყენება ჯერ სამეურნეო, შემდეგ სამხედრო საქმეში. ფრონტებზე ცოცხალ ძალაზე გაზრდილი მოთხოვნილებების გამო, დაიწვეს გერმანულ ჯარში მათი მიღება და მალე პატარა მოხალისეთა ნაწილები შეადგინეს. ასე, რომ 1942 წ. გაზაფხულზე 200 ათასი საბჭოთა მოხალისე იყო გერმანულ ჯარში. ნაწილები გერმანულ სამხედრო უწყებას ექვემდებარებოდნენ და ყველა ცვლილებაზე კოსტრინგს უნდა შეთანხმებოდნენ. მოხალისეთა შეგროვება და სამხედრო ერთეულად ჩამოყალიბება გერმანული სამხედრო უწყების ინიციატივით მოხდა. 1942 წ. 22 თებერვალს გერმანული არმიის ფარგლებში შეიქმნა კავკასიური - 10 სომხური, 8 აზერბაიჯანული, 8 ჩრდილოკავკასიური, 12 ქართული ბატალიონი და კავკასიური ლეგიონები არმიის შტაბის რეორგანიზაციის განყოფილების მაიორის შტაუფენბერგის მეთაურობით, რომელთაგანაც შემდეგ ჩამოყალიბდა ლეგიონის საველე ბატალიონები. აქ კავკასიელთა რიცხვი 48.700 უდრიდა: სომხები – 11.000, აზერბაიჯანელები – 3.600, ჩრდილოკავკასიელები – 10.1000, ქართველები – 14.000; მომმარაგებელ და მშენებელ ნაწილებში შესაბამისად – 7.000, 4.795, 3.000 და 6.800. მათ გარდა სხვადასხვა გერმანულ ნაწილებში კიდევ 32.000 კავკასიელი იყო. საერთო რიცხვი კი 1942 წ. გაზაფხულზე 102.295 აღწევდა, კავკასიიდან უკანდახვეის დროს, მათ შეუერთდა კიდევ 7.000 ჩრდილოკავკასიელი.

ლეგიონის და საველე ბატალიონების მეთაურები გერმანული ოფიცრები იყვნენ, ასეული – კავკასიელი ოფიცრები და გერმანელები. ენის, ტრადიციები და აღზრდის სხვადასხვაობა ბევრ წინააღმდეგობას იწვევდა მათ შორის. მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა მას შემდეგ, რაც მოხალისეთა ნაწილების გენერლად ჰელმიხის ნაცვლად კოსტრინგი განიშნეს. როგორც გ. გაბლიანი შენიშნავდა: „გენერალი კოსტრინგი ომამდე სამხედრო ატაშე იყო მოსკოვში... კოსტრინგი რუსეთში იყო დაბადებული, გაზრდილი და

ახალგაზრდობის ნაწილიც იქ გაატარა. მას საბჭოთა კავშირში მოქცეულ რუს და არარუს ერებისადმი თბილი გრძობები ჰქონდა“.

1942 წ. თითქმის ყველა ბატალიონი ფრონტზე გაიყვანეს – უმეტესობა კავკასიაში, ნაწილი კი აღმოსავლეთის ფრონტის სხვადასხვა მონაკვეთებზე გადაანაწილეს. ყველამ დიდი ზარალი განიცადა ბრძოლებში, მათ თავი ისახელეს სივანთან და პერეკოპთან ბრძოლებში, ბრძანებაში მთავარსარდლობა აღნიშნავდა „პერეკოპის თავდაცვით ბრძოლებში კავკასიელ მოხალისეთა ათასეულის გმირობას. გაზაფხულის დასაწყისში გერმანია შეუდგა არსებული ნაწილების მოწესრიგებასა და ორგანიზაციას, რომელსაც მაიორი კლაუს ფონ შტაუფენბერგი ხელმძღვანელობდა. მან მოხალისეთა ნაწილებს სათავეში ჩაუყენა გენერალი კოსტრინგი, სამხრეთის ფრონტის სარდალს გენერალ-ფელდმარშალ ფონ კლაისტს ადიუტანტად დაუნიშნა კაპიტანი ფონ ჰერვარდი, მრჩეველად კი – დოქტორი ოტო შილერი.

ადმირალი კანარისის ინიციატივით შეიქმნა განსაკუთრებული სამხედრო ნაწილი, სამთო შენაერთი „ბერგმანნი“ კაპიტან ობერლენდერის მეთაურობით, რომელიც შემდეგ შეცვალა ვილი ბრანტმა (პირველი შემდეგ ბუნდესტაგის წევრი გახდა, მეორე – სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი). მათ რუმინეთში შეუერთდა ქართველ ემიგრანტთაგან შედგენილი ნაწილები „თამარპირველი“ და „თამარმეორე“. „ბერგმანი“ სამწყობრო და ტაქტიკურ წვრთნას გადიოდა ავსტრიის პატარა ქალაქებში სტრანსში და მიტერვალდენში. ნაწილი 4 ასეულის, ასეული – 4 ოცეულის, ოცეული – 2 ათეულისაგან შედგებოდა. ათეულს ჰქონდა ერთი ხელის ტყვიამფრქვევი, 4-5 შმაისერის ავტომატი და ამდენივე თოფი. იყო დაზვიის ტვიამფრქვევიანი ათეულიც. „ბერგმანი“ ერთად-ერთი იყო მთელ გერმანულ არმიამდე მომსახურე სხვა ხალხთა ნაწილებს შორის, რომელიც გერმანულ ფორმას, ნიშნებს და რეგალიებს ატარებდა, თვით ვერმახტის ჯარებშიც კი პრივილეგირებული იყო და ცნობილი სამთო დივიზიის „ედელვაისის“ ბაზაზე გაიოდა წვრთნას. თუოდორ ობერლენდერს და ვილჰელმ კანარისს სურდათ ამ ნაწილების მაგალითზე დაემტკიცებინათ, რომ კავკასიელთა და გერმანელთა შორის შესაძლებელი იყო თანამშრომლობა „ახალი ვეროპის“ პრინციპზე. შემდეგში ამ ექსპერიმენტის განხორციელება შესაძლებელი გახდებოდა სხვა ერთა მიმართ. მათ იმედი ჰქონდათ, რომ „ბერგმანის“ კავკასიაში ყოფნა თავიდან ააცილებდა ამ მხარეს უკრაინაში დატრიალებულ ტრაგედიას. „კავკასიაში მის შენაერთს კონკრეტულ სამხედრო დაავალებასთან ერთად უნდა შეესრულებინა უფრო მნიშვნელოვანი ამოცანა: გერმანელ სამხედროებს, ტყვედ ჩაგარდნილი კავკასიელი ჯარისკაცებისა და ადგილობრივი მოსახლეობისადმი კარგი მოპყრობით კავკასიელი ხალხი ერთგულ მოკავშირედ უნდა გაეხადათ სტალინის ბოლშევიკური რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

თუ ყველაფერი წარმატებით განხორციელდებოდა, მაშინ ეს იქნებოდა ძლიერი არგუმენტი იმჟამინდელი „აღმოსავლური პოლიტიკის“ შესაცვლელად დანარჩენ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე.

„ბერგმანში“ იყო აზერბაიჯანული, სომხური და ჩრდილო კავკასიური ასეულებიც, მაგრამ ძირითადი ნაწილი ქართული იყო. „ბერგმანში“ სამი ებრაელიც იყო, რომლებიც არც გერმანელებს და არც ქართველებს არ გაუციათ. ერთ-ერთი მათგანი პანკრაძე ბრძოლაში დაიღუპა ისე, რომ თავის ტყვიამფრქვევს არ მოშორებია. აქ იყო გერმანელ სპეციალისტთა მთელი ჯგუფი, დოქტორები ჰერმან რამპოფერი, ტედ შიუტე, ფრიდრიხ რიხტერი, ობერლენდერის ასისტენტი ბარონი ვალტერ ფონ კუცშერბახი და სხვები, რომლებმაც ომის მერე მრავალი საინტერესო წიგნი გამოაქვეყნეს. სხვათა შორის, გერმანელ ოფიცერთა შორის იყო ქართველთა ძველი მეგობრის კრეს ფონ კრესენშტაინის შვილიშვილი. 1942 წ. აგვისტოში „ბერგმანი“ ფრონტზე გაიყვანეს. სამხედრო უსაფრთხოების მიზნით ბერგმანელებს არ უნდა გაემჟღავნებინათ თავიანთი ნამდვილი ეროვნება. 1943 წ. მთავარსარდლობიდან არმიის, კავკასიის ფრონტის სარდალის ფონ კლაისტის განკარგულებაში გადაიყვანეს, სექტემბრიდან იგი ბრძოლაში ჩაება გროზნოს მისადგომებთან, მალგობეკის მდლობის ასადებად. მისმა წევრებმა იალბუზზე ქართული დროშაც კი აიტანეს. 1944 წ. გერმანელთა ჯარების ბალკანეთიდან უკანდახევისას, მეთაურთა შეკრებაზე „ბერგმანის“ მე-3 ასეულის უფროსს უთქვამს: „გერმანელი გენერლისათვის სავალალო უნდა იყოს იმის აღიარება, რომ მხოლოდ „ბერგმანის“ პირველ ბატალიონს შეუძლია მტრის ყოველი შემოტევის დროს პოზიციების შენარჩუნება და წარმატებული შეტევების განხორციელება“. ყირიმიდან და ქერჩიდან ქართული ნაწილები ჩრდილო კავკასიაში გადავიდნენ, სადაც თავი მოიხარეს „ბერგმანმა“ და გაერთიანებულმა „თამარ პირველმა“ და „თამარ მეორემ“. ბევრი კავკასიელი სწორედ ყირიმისა და ქერჩის ბრძოლებისას დაიღუპა. მათ გადაკეთებული გერმანული გვარებით ასაფლავებდნენ.

კოსტრინგი მოხალისეთა ნაწილებისგან განსაკუთრებული არმიის შექმნას ცდილობდა, პიტლერის წინააღმდეგობის შემდეგ, მოხალისეთა სრული გათანაბრება სცადა გერმანელ ჯარისკაცებთან. კავკასიელები გერმანულ სამხედრო სასწავლებლებში გაგზავნეს, მაგრამ მთავარს – პოლიტიკურ საფუძველს გერმანია ვერ იძლეოდა. ამასთან ლეგიონერები ხედავდნენ, რა ბედი ეწიათ დაპყრობილ ტერიტორიებს (თუმცა ეს კავკასიაში არ მომხდარა და ამიტომაც ვერ მოიკიდეს პარტიზანებმა ფეხი) და მათ თანამოძმეებს ტყვეთა ბანაკებში. ამასთან ანტიკომუნისტური ბრძოლის რეჟიმს, რომელიც გერმანელებმა წამოაყენეს, საკმარისი არ იყო – მათ არა მხოლოდ რეჟიმის, არამედ ეროვნული პრობლემებიც აწუხებდათ.

„პოლიტიკური კომიტეტების“ შექმნის

შელენბერგისეული გეგმის ჩაშლის, გერმანიის სამხედრო მარცხის და კავკასიიდან უკანდახევის გამო, პოლიტიკური საკითხი უკვე აღარ იდგა. „ოსტმინისტერიუმი“ დაარსებული იყო აღმოსავლეთში დაპყრობილი ტერიტორიების მოსაწყობად, მაგრამ „ბლიც-კრიგის“ ჩაშლის შემდეგ, ეს ტერიტორიები სამხედრო მოქმედების სფეროში რჩებოდა და სამინისტროც თავის ფუნქციას ვერ ასრულებდა. შექმნილმა მდგომარეობამ როზენბერგი აიძულა ემიგრანტებთან ურთიერთობა გაეგრძელებინა. აქ კი საკითხი ბრაუტინგამის და ფონ მენდეს განყოფილების სფეროში მოექცა. ემიგრანტთა ნაწილი წავიდა ბერლინიდან, ნაწილი გერმანიის სხვადასხვა უწყებებს დაუკავშირდა, ნაწილმა კი ფონ მენდესთან განაგრძო მუშაობა. 1942 წ. აგვისტოში ფონ მენდემ აღმოსავლეთის ერების წარმომადგენელთა ცენტრი და ერთგვარი ნაციონალური წარმომადგენლობა „ნაციონალუსშუსნ“ დააარსა, 1943 წ. გაზაფხულზე – ქართული ეროვნული კომიტეტი მიხეილ წერეთლის, ზურაბ ავალიშვილის, სპირიდონ კედიას და გიორგი მაღალაშვილის შემადგენლობით, რომელსაც ევალეობდა თანამშრომლობა გერმანიასთან, ქართველთა გაეთიანება, მათი ხელმძღვანელობა და მათზე ზრუნვა, მიზანი იყო ყველა ქართველის საერთო იდეით გაერთიანება, იმ საქმეთა ხელმძღვანელობა, რაც საქართველოს შეეხებოდა და მისი ინტერესების დაცვა გერმანიის ხელისუფლების წინაშე.

26 მაისს ეროვნულმა კომიტეტმა და გერმანიაში ქართულმა კოლონიის გამგეობამ “ბახის დარბაზში” მოაწყო ზეიმი. აქ იყვნენ ბერლინის ქართული კოლონიის მთელი შემადგენლობა, ქართველი ლეგიონერები, განთავისუფლებული ყოფილი ტყვეები, საქართველოს მოძმე მეზობელი ერების: სომხების, აზერბაიჯანელების და მთიელთა წარმომადგენლები და გერმანელი სტუმრები. მათ შორის გრაფი შულენბურგი. საზეიმო საღამო გახსნა ქართული კოლონიის თამჯდომარე ტიტე მარგველაშვილმა, აგუგუნდა „დიდება“. შეკრებილთ გერმანულ ენაზე მიესალმა ეროვნული კომიტეტის თამჯდომარე პროფესორი მიხეილ წერეთელი. პროფესორმა ბლახინშტაინერმა წაიკითხა მოხსენება „ქართული საგმირო თქმულებანი“. ყოფილ ტყვეთა გუნდმა დ. კავსადის ხელმძღვანელობით შეასრულა ქართული სიმღერები და ცეკვები. შესრულდა მხატვრულ-მუსიკალური სურათი და მხატვრული კითხვის ნიმუშები. ზეიმი დამთავრდა საზეიმო ფერხულით. მაგრამ ჰიტლერმა პოლიტიკური შეფერილობის ეს კომიტეტიც აკრძალა და ემიგრანტებმა პრობლემების მოგვარება ახალა თაობას დააკისრეს.

1943 წ. შემოდგომაზე გადაწყდა „საკავშირო შტაბის“ (ფერინდუნგსშტაბი) დაარსება, რომელსაც უნდა შეეცვალა „აუსშუსი“. ქართული საკავშირო შტაბის გამგეობაში შედიოდნენ მიხეილ კედია, გიორგი მაღალაშვილი, მიხეილ ალშიბაია და გივი გაბლიანი. ემიგრანტების ნაწილმა შტაბს მხარი

დაუჭირა. პარიზში მიხეილ კედიამ მანდატი და დაულება მიიღო საქართველოს მთავრობისგან, რადგან 1940 წ. ნოე ჟორდანიას დეკლარაციის გამო, მათ არ შეეძლოთ მონაწილეობა ამკარად მიეღოთ გერმანელების მიერ შექმნილ ორგანიზაციაში. ასეთი შტაბები შექმნეს სხვა ერებმაც. მათ წინაშე 5 პრობლემა იდგა: 1. ტყვეები გერმანულ ჯარში; 2. ბანაკებში; 3. სხვადასხვა სამუშაოებზე; 4. ემიგრანტები გერმანიის მიერ დაკავებულ ტერიტორიებზე და გერმანიაში; 5. კავშირი სხვა კავკასიელებთან და საერთოდ, აღმოსავლეთის ერებთან. შტაბებს გააჩნდათ სამოქალაქო, პოლიტიკური, ფინანსურ-მომმარაგებელი და სამხედრო განყოფილებები. დაბრკოლებების მიუხედავად, გარკვეული შედეგები მათ უკვე ჰქონდათ ექვსი თვის შემდეგ: ქართველი და კავკასიელი მუშები გამოყვანილ იქნენ „აღმოსავლეთის მუშების“ (ოსტარბაიტერ) პირობებიდან და უფლებრივად გაუთანაბრეს უცხოელ მუშებს, სხვადასხვა ბანაკებში გაფანტული კავკასიელები რეგისტრირებულ იქნენ გასანთავისუფლებლად. მაგრამ შტაბის მთავარი ფუნქცია სამხედრო ხასიათისა იყო – მას წესრიგში უნდა მოეყვანა გერმანელების ინიციატივით უკვე გამოყვანილი და სამხედრო ერთეულად ქცეული კავკასიელები, რომელთა რიცხვი 100 ათასს აღემატებოდა. საჭირო იყო მათი იურიდიულ ლეგალური მდგომარეობის განსაზღვრაც... საუკეთესოდ მოწყობილი დაზვერვის საშუალებით შტაბებს ურთიერთობა ჰქონდათ საკუთარ ქვეყნებთან და კავკასიურ შტაბებსაც ერთმანეთთან. იგი წარმოადგენდა შემაერთებელ რგოლს უმაღლეს სარდლობასა და კავკასიური ნაწილების გერმანულ კადრს შორის.

განსაკუთრებული იყო ქართული საკავშირო შტაბის სტატუსი, რომელიც იყო წარმმართველი შტაბების მუშაობისა. მის სამოქალაქო განყოფილების ფუნქციებში შედიოდა ევროპის ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მოხვედრილ ქართველ ემიგრანტთა, ყოფილ თუ ჯერ კიდევ ბანაკებში მყოფ ტყვეთა გამოყვანა და პატრონობა. პირველი ტყვეები გერმანიაში პოლინეთიდან გაჩნდნენ. ჟურნალ „ახალ დროებაში“ ჩამოთვლილია მათი გვარები: „თავადი ნ. ვაჩნაძე, კ. კიკვიძე, ს. მიაშვილი, ბ. ქუთათელაძე, ვ. თევზაძე, ა. კობიაშვილი, კ. მათიკაშვილი, დ. ლალიძე, გ. მრელაშვილი, ვ. აბაშიძე, დ. კლდიაშვილი, ვ. ციბაძე, შ. უგრეხელიძე, მ. კვალაშვილი, ველი-ბეგ იედიგარი (აზერბაიჯანელი), მარიამ-ბეგმორგატი და სოზირკო მალსაკი (მთიელი)“. გერმანიაში მათი ბანაკებიდან გამოყვანაში დიდი როლი შეასრულეს საქართველოს ყოფილმა ელჩმა ვლადიმერ ანმეტელმა, პროფესორებმა გიორგი ნაკაშიძემ, ალექსანდრე ნიკურაძემ და სხვებმა; პოლონეთში – ნიკოლოზ მათიკაშვილმა. „ეს ტყვე ოფიცრები სხვა და სხვა ლაგერებში იყვნენ დანაწილებულნი. საქართველოს ყოფილი ელჩი და ქლანდელი კავკასიური ფერტრაუნსშტელეს

ხელმძღვანელის თაოსნობით, რაზეც გერმანიის სამხედრო უფროსობა ადვილად დათანხმდა, ყველა კავკასიელს ერთად მოუყარეს თავი და იმავე ბ-ნ ახმეტელის მცდელობით, პირველი აგვისტოდან ყველა გაანთავისუფლეს. ეხლა საკითხი დგას საფრანგეთის ჯარში მყოფ და ტყვედ ჩაგარდნილ კავკასიელთა შესახებ. ჯერ ცნობილია მხოლოდ, რომ ტყვეობაში იმყოფებიან კ. ჟურული და ა. დადიანი". შტაბის შექმნის შემდეგ ტყვეთა გამოყვანა უფრო ორგანიზებული გახდა. ტყვეობიდან თავდახსნილები ხშირად თვითონვე ებმოდნენ ტყვეთა განთავისუფლების კამპანიაში. საორგანიზაციო განყოფილება ეხმარებოდა მათ სამუშაოზე მოწოდებაში, თუმცა მათ გარეთ გამოსვლის და თავისუფლად მიმოსვლის უფლება არ ჰქონდათ, მაგრამ შტაბი ხშირად მათ მიწერას და პასპორტებს უკეთებდა გარეთ გამოსასვლელად.

შტაბებს პოლიტიკური საკითხი არ ეკისრებოდათ, მაგრამ კავკასიაში ყოფნისას ცდილობდნენ ადგილობრივ მოსახლეობასთან და ნაღჩიკის მიდამოებში მცხოვრებ რაჭველ კოლმეურნეებთან დაკავშირებას, რომელსაც დაუბრკოლებლად შეეძლოთ რაჭაში გადასვლა.

კავკასიური პოლიტიკისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ალექსანდრე ნიკურაძის სანდერსის ფსევდონიმით გამოცემულ ორ წიგნს „აღმოსავლეთ ევროპა“ და „კავკასია“, რომლებიც როზენბერგთან იმდენად იყო დაახლოებული, რომ იგი აღმოსავლეთის ინსტიტუტის დირექტორად დანიშნა. მისი ეს წიგნები სახელმძღვანელოდ, მისი ავტორი კი ამ საკითხის ექსპერტად ითვლებოდა. მათში ხაზგასმულია კავკასიის ისტორიული, პოლიტიკურ-სტრატეგიული და ეკონომიკური მნიშვნელობა ევროპისათვის, როგორც მისი განუყოფელი ნაწილისა.

1944 წ. თებერვლიდან პოტსდამში გაიხსნა მოხალისეთა სამხედრო-პროპაგანდისტთა ორკვირიანი კურსები ლეიტენანტ ნოეკირხერის ხელმძღვანელობით, რომლის პირველ გამოშვებას 21 თებერვალს სასტუმრო „ობელისკის“ დარბაზში დაესწრნენ უმაღლესი სარდლობისა და ქართული საკავშირო შტაბის წარმომადგენლები. ოფიცრებთან ერთად იყო კურსდამთავრებულთა ძალებით მომზადებული საკონცერტო ნაწილიც. კურსების მომდევნო გამოშვება მოეწყო 21 აგვისტოს და 31 ოქტომბერს. ასეთივე კურსები მოეწყო სხვა კავკასიელი და თურქისტანელი მოხალისეებისათვის მაის-ივნისსა და ივლის-აგვისტოში, რომელთა სასწავლო გეგმის საშუალებით შეგვიძლია დავადგინოთ ლექტორები და პროგრამა. კურსების სასწავლო ნაწილის ხელმძღვანელი იყო ალექსანდრე ასათიანი, რომელმაც სპეციალურად მოხალისეთათვის შეადგინა „ქართველი ლეგიონერის უბის წიგნაკი“. ლექტორებად მიწვეული იყვნენ გრიგოლ დიასამიძე, რევაზ გაგაშვილი, გიორგი კერესელიძე, მიხეილ წულუკიძე, გიორგი მაღალაშვილი, ვიქტორ ნოზაძე, ისიდორე მანწკავა, დავით საღირაშვილი, არჩილ მეტრეველი, გივი გაბლიანი, ილია კუჭუხიძე,

გივი კობახიძე და სხვები. ქართველების გარდა ლექცია-საუბრებსატარებდნენ სომეხი, აზერბაიჯანელი, ჩრდილო კავკასიელი და გერმანელი ლექტორები – სარქისიანი, დუდაგინსკი, მაგომა, ქაიუმხანი, ფონ მენდელ, ღურკსენი, რეჟისინი, გროტე და სხვები. ლექციები ეკითხებოდათ საქართველოს ძველ და ახალ ისტორიაში, საქართველოს სამხედრო ხელოვნებაზე, გერმანია-საქართველოს ურთიერთობებზე, ქრისტიანობის მნიშვნელობაზე ქართული ცნობიერების ჩამოყალიბებაზე, სომხეთის, აზერბაიჯანის, ჩრდილო კავკასიის ბრძოლაზე, მიმდინარე მოვლენებზე და ა.შ. პროგრამაში შეტანილია ექსკურსიები, წირვაზე, კონცერტებზე და კინოსეანსებზე დასწრება. შეხვედრები გერმანელ მოქალაქეებთან, გერმანიის არმიის ობერკომანდოსა და ქართული შტაბის წარმომადგენლებთან, სპორტული ღონისძიებები და სხვა. საპროპაგანდო სამმართველოსთან მუშაობდა რადიოგადაცემები კავკასიურ ენებზე.

1944 წ. 1 ივლისს პოტსდამში „ალტერ ფრინცის“ ისტორიულ დარბაზში საზეიმოდ აღინიშნა კავკასიის დამოუკიდებლობის დღე. „ვრცელი დარბაზი სტუმრებს ვეღარ იტევს, აქ არიან კავკასიის ხალხთა წარმომადგენლების – ქართველების, სომხების, აზერბაიჯანელების, ჩრდილო-კავკასიელების. ზეიმზე დასასწრებად მოსულან მხედრები, ნაციონალური ლეგიონების ლეგიონერები, გერმანელი და უცხოელი სტუმრებ. საზეიმო საღამო გახსნა ქართული საკავშირო შტაბის წევრმა გ. მაღალაშვილმა; სომხეთის საკავშირო შტაბის სახელით სიტყვით გამოვიდა პოლკოვნიკი უბარქისიანი. აზერბაიჯანის საკავშირო შტაბის სახელით – ა. ათამ-ალაბეკუმი, ქართული საკავშირო შტაბის სახელით – ობერლეიტენანტი გ. გაბლიანი, ჩრდილო კავკასიის ნაციონალური კომიტეტის სახელით - მისი თავმჯდომარე ახმედ-ნაბი მაგომა. მეორე განყოფილება დაეთმო კონცერტს. კონცერტში მონაწილეობა მიიღეს სომხური ხალხური ცეკვისა და სიმღერის ჯგუფმა ა. სევანიანის ხელმძღვანელობით, ქართულმა გუნდმა ლოტბარ დ. კავსაძის და ქორეოგრაფ ქეთარაძის ხელმძღვანელობით და ჩრდილო კავკასიურმა ანსამბლმა ა. იუსკავეის ლოტბარობით. შეკრებილთ მიესალმა გენერალი ფონ ვარტენბურგი, გენერალი კოსტრინგი და გენერალი ჰაიგენდორფი.

განიხილავდნენ რა კავკასიას როგორც ერთ მთლიან გეოგრაფიულ ერთეულს, კავკასიელი ერების ერთიანობის და საქმიანობის კოორდინაციისათვის აზერბაიჯანის, საქართველოს, სომხეთი შტაბებმა და ჩრდილო კავკასიის ნაციონალურმა კომიტეტმა გადაწყვიტეს კავკასიური საბჭოს შექმნა. 1944 წ. 18 დეკემბერს გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნდა ქართული საკავშირო შტაბის განაცხადი კავკასიელი ერების ერთიანობისათვის, რომელშიც გამოცხადებული იყო საერთო კავკასიური საბჭოს შექმნის აუცილებლობა, საბჭოს შექმნამდე „საერთო კავკასიური პრაქტიკული საქმიანობის წარმართვისათვის დაევალა საგანგებო დელეგაციას შემდეგი შემადგენლობით: მ. კელია

(საქართველო), ა. ალიბეკოვი (აზერბაიჯანი), ა. ჯამალიანი (სომხეთი) და ა. კანტემირი (ჩრდილო კავკასია). საგანგებო დელეგაცია პასუხისმგებელია ზემოთდასახელებულ კავკასიური ორგანიზაციების საერთო კრების წინაშე“.

1945 წ. 12 თებერვალს გაზეთ „საქართველოში“, რომელიც იბეჭდებოდა არჩილ მეტრეველის ქართულ სტამბაში ბერლინში, გამოქვეყნდა კავკასიური საბჭოს განაცხადი “კავკასიური ერების ერთიანობისათვის”: “აზერბაიჯანის, საქართველოს, სომხეთის საკავშირო შტაბებმა და ჩრდილო კავკასიის ნაციონალურმა კომიტეტმა, რომლებიც არსებითად წარმოადგენენ ერთადერთ და სრულყოფილებიან წარმომადგენლებს, გადაწყვიტეს დააარსონ კავკასიური კომიტეტი შემდეგი შემადგენლობით: აზერბაიჯანის საკავშირო შტაბიდან 1. ალიბეკოვი, 2. მაიორი დუდანგინსკი, 3. დასახელებული იქნება მომავალში; საქართველოს საკავშირო შტაბიდან 1. კედია, 2. მაღალაშვილი, 3. კაპიტანი გაბლიანი; სომხეთის საკავშირო შტაბიდან 1. ჯამალიანი, 2. პოლკოვნიკი სარქისიანი, 3. პოლკოვნიკი ტიგრისი, ჩრდილო კავკასიის ნაციონალური კომიტეტიდან 1. კანტემირი, 2. მაგმა, 3. დასახელებული იქნება მომავალში. კავკასიური კომიტეტის მიზანია: გაეთიანება, კოორდინაცია და ხელმძღვანელობა მთელი იმ საქმიანობისა, რომელსაც დღეს აწარმოებენ კავკასიური ერების წარმომადგენლები, რათა ამ გზით უფრო ნაყოფიერი მუშაობა ჩაატარონ ჩვენი სამშობლოს განთავისუფლების, აღდგენისა და დამოუკიდებლობის მიღწევისათვის.

„უკანდახეულმა გერმანელებმა დაკარგეს კავკასია. მაგრამ მიხეილ კედიას ინიციატივით კავკასიელთა სამხედრო ძალების გასაერთიანებლად შექმნეს კავკასიური შტაბი სპირიდონ ჭავჭავაძის მეთაურობით. იგი 1924 წ. აჯანყების მონაწილე იყო. მისი ასაკის გამო, ემიგრანტთა ერთი ნაწილი თავს იკავებდა, მაგრამ მერე მაინც აირჩიეს. შედიოდა თვითონ მიშაც. აქ შეადგინეს კიდევ ერთი ნაწილი, რომლის უფროსი იყო ვასო ალიმბარაშვილი. ქართველებიდან იყვნენ ირაკლი ნიკოლაძე და მისი ძმა. იყვნენ ალექსანდრე ასათიანი, ალექსანდრე ცომაია, ფილიპე შარაძე, ორაგველიძე” – იხსენებს ქართული საკავშირო შტაბის წევრი შ. ბერუეიანი.

ომის მიწურულს ჰიტლერმა სცადა საბჭოთა კავშირიდან გამოსული ყველა ეროვნული ლეგიონი ვლასოვის არმიისათვის შეერთება. ეს გეგმა მ. კედია ჩამალა კავკასიური საბჭოს სახელით და ამით ახალ კაბალას გადაარჩინა კავკასიური ბატალიონები.

აღმოსავლეთის ფრონტზე სამხედრო წარუმატებლობებს დაემატა დაპყრობილ ტერიტორიებზე მცხოვრები ხალხების უკმაყოფილება, რომლებიც თავდაპირველად გერმანელებს ისე შეხვდნენ, როგორც განმათავისუფლებლებს. გერმანელებმა კი ეროვნული მთავრობების ნაცვლად „გაულაიტერები“ ჩაუყენეს, ეროვნული თავისუფლების ნაცვლად – მონობის ახალი

აპარატი მოახვიეს თავზე. ამის გამო უკმაყოფილება ყოველდღიურად იზრდებოდა. როზენბერგი ბოლოს იძულებული გახდა შტაბები კომიტეტებად ეცნო და ამით ხაზი გაესვა, სიმბოლურად მაინც, მათი მნიშვნელობისა და კავკასიური პოლიტიკისათვის.

1943 წ. შემოდგომაზე შტაბების ძალისხმევით ბალკანეთის და აღმოსავლეთ პრუსიიდან მრავალი ერთეული გადაიყვანეს დასავლეთში – ჩრდილო საფრანგეთში, ჰოლანდიაში, დანიაში, იტალიაში, რათა საბჭოთა ჯარებთან შეჯახებისათვის აერიდებინათ. 1944 წ. მეორე ფრონტის გახსნის შემდეგ, მოკავშირეთა დესანტს სწორედ ეს ნაწილები შეეჯახნენ და მძიმედაც დაზიანდნენ. ზოგი ვერც კი გამოვიდა გარემოცვიდან. ძალზე დაზარალებულნი სამშენებლო ნაწილები კიონიგსბერგთან და სარუნერვო ლეგიონები, რომლებიც თავდაცვითი ხაზის ასაშენებლად გაგზავნეს აღმოსავლეთის ფრონტზე.

გერმანიის კაპიტულაციის შემდეგ, საჭირო იყო სამხედრო ნაწილების გადარჩენა – მათი განლაგება მოკავშირეთა სავარაუდო ზონებში. საბჭოთა კავშირის გამარჯვებამ მძიმე მდგომარეობაში ჩააყენა გერმანიის მხარეზე მებრძოლი ემიგრანტებიც და ტყვეებიც. „კავკასიური შტაბების საერთო ძალით და ღვაწლით მიღწეული იქნა კავკასიური სამხედრო ნაწილების ისეთ რაიონებში გადაყვანა, სადაც, ჩვენი აზრით, მოსალოდნელი იყო ანგლო-საქსონური ჯარის გადმოსხმა (დანმარკი, იტალია, საფრანგეთი და სხვა). კავკასიური სამხედრო ერთეულების მეთაურობა ჩაბარდა სანდო კავკასიელ ოფიცრებს (აქ გადაიყვანეს 50.000 ზურგში მუშახელად).

ომის შემდეგ, სანამ კავკასიური საბჭოს წამომადგენლები მოკავშირეებთან მოლაპარაკებებს აწარმოებდნენ, სამხედრო ერთეულები დასავლეთის შესაფერის ადგილებზე შეჯგუფდნენ. მ. კედია ნეიტრალურ ტერიტორიაზე, შვეიცარიაში გავიდა, რათა ლეგიონერები რუსებისათვის არ გადაეცათ. შტაბის სხვა წევრების და ფონ მენდეს მცდელობიდანაც არაფერი გამოვიდა; მოკავშირეებმა 1945 წ. რუსებს გადასცეს არა მარტო სამხედრო ერთეულები, არამედ სამუშაოდ წაყვანილი ლტოლვილები და ტყვეთა ბანაკებში მყოფი ტყვეებიც. გადასცეს დასავლეთში თავმოყრილი კავკასიელი და ქართველი ჯარისკაცები. მათგან ნაწილმა გაქცევით უშველა თავს, ზოგი სამშობლოში ნებით დაბრუნდა, ზოგი დარჩა. უკანდახეულმა გერმანელებმა იტალიაში ქართული რაზმები რუსებს შეატოვეს. „ბერგმანის“ ნაწილი რუმინეთში ბროზ ტიტოს ჩაუვარდა ხელთ, მან კი რუსებს გადასცა.

ჩვენ უკვე ვიცით, თუ რა სასტიკად გაუსწორდა საბჭოთა ხელისუფლება არა მარტო ყოფილ ლეგიონერებს, არამედ ტყვედჩაგვარდნილებს, გერმანიაში სამუშაოდ ძალდატანებით გარეკილ თუ ოკუპირებულტერიტორიებზე მცხოვრებ საბჭოთა მოქალაქეებს. ვინც ხელში ვერ ჩაიგდეს, რეპრესიები მათ ოჯახის წევრებს და ნათესავებს დაატყდათ. არც

გერმანელებს მხარეზე მებრძოლ კავკასიელებს დაადგათ კარგი დღე. ვინც ვერ მოასწრო დასავლეთისათვის თავის შეფარება, საფრანგეთის და იტალიის ხელისუფლებამ დააპატიმრა „კოლაბორაციონიზმის“ და „ფაშისტებთან“ თანამშრომლობის ბრალდებით. იტალიაში კუნძულ ლიპარის ბანაკში ომის დამთავრებიდან 5 წლის შემდეგ – 1950 წ. ტყვედ იმყოფებოდა და შველას ითხოვდა 11 ქართველი. მაგრამ ეს მაინც ჯობდა ციმბირის ბანაკებს, სადაც გაგზავნეს ისინი, ვინც „ენკავედემ“ ხელთ იგდო ბერლინში. ვინც რეპრესიებს გადაურჩა, მომავალი უსიამოვნებები თავიდან ასაცილებლად,

რადგაც საბჭოთა მთავრობამ მოითხოვა მათი გადაცემა, ევროპას გაერიდა და დიდი ხნით არგენტინას შეაფარა თავი, რომელიც პრეზიდენტი ხუან პერონი გერმანიას თანაუგრძნობდა.

ასე წარმართეს და ასე ტრაგიკულად დამთავრდა კავკასიელ ემიგრანტთა და გერმანელ ანტიჰიტლერულთა „კავკასიური პოლიტიკა“ მეორე მსოფლიო ომში.

პროფესორი **რუსუდან დაუშვილი**
თბილისის ივ. ჯავახიშვილი სახ. სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
ქართული ემიგრაციის მუზეუმი

*Der aus Georgien stammende Schriftsteller und Übersetzer **TENGIS KHACHAPURIDSE** hat bei dem Wettbewerb „Wege der Liebe“ des Literaturpodiums den ersten Platz belegt. Die prämierte Erzählung trägt den Titel „Der letzte Flug.“ Khachapuridse wurde 1952 in Tbilisi geboren. Nach einem Studium der Wärmetechnik und Kraftanlagen sowie der Germanistik begann er 2001 als mit der Arbeit als literarischer Übersetzer. Seit 2004 schreibt er eigene Texte in deutscher und georgischer Sprache. Seitdem hat er bereits mehrere Auszeichnungen erhalten.*

DER LETZTE FLUG

Die Stewardess muss ihre Frage auf Englisch und etwas lauter wiederholen, weil ich die Frage nicht beachtet habe. Sie will wissen, ob ich Tee oder Kaffee trinken möchte. Meine Antwort ist nur ein Kopfschütteln und gezwungenes Lächeln. Ich will nichts. Gar nichts. Mein einziger Wunsch ist, dass die Maschine so schnell wie möglich in Berlin-Tegel landet. Der Monitor vor mir zeigt die Fluggeschwindigkeit an: neunhundertfünfzig Stundenkilometer, aber man kann es gar nicht merken und ich habe das Gefühl, als wären wir irgendwo zwischen dem von unzähligen Sternen übersäten Himmel und einem namenlosen Kontinent hängen geblieben. Eine neue Info: bis Berlin noch zwei Stunden, also eine Ewigkeit ... Bitte, bitte, schnell, schneller! Denke ich verzweifelt und rede mir ein auf diese Weise der Crew stumme Signale senden zu können. Bitte, schneller!

In drei Tagen wirst du operiert. Brustkrebs, hast du am Telefon gesagt.

Ich wäre am liebsten vor dreißig Jahren nach Berlin gekommen, aber damals war eine Reise nach Westen einfach undenkbar.

Ich lebte in einem Land, in dem fast alles verboten war.

„Keine Privatkontakte mit Touristen! Kein Adressenaustausch! Geschenke ablehnen und erst im Notfall annehmen, aber dann sofort bei uns vorlegen! Sie wissen ja, wo – sechster Stock, Zimmer...“. Das war ein Befehl für uns, zehn künftige Reiseleiter, nach der Abschlussprüfung des Dolmetscherkurses. Die bedrohlich leise Stimme eines unteretzten Mannes mit erstaunlich großen und abstehenden Ohren, der während der Prüfung nur geschwiegen und uns unentwegt angestarrt hatte, war trotz der Maihitze irgendwie unangenehm kalt. Dieser Mann war das gefährlichste Mitglied des Prüfungsausschusses. Wir nickten stumm. Ich weiß nicht, was die Anderen dabei gedacht haben, aber für mich, einen Germanistikstudenten, war diese Arbeit eine einzige Chance mich endlich mal ohne Angst mit den Menschen unterhalten zu können, deren Muttersprache ich noch drei Semester lang studieren musste. Anders war jeder Kontakt zu den Ausländern unmöglich und gefährlich. Verboten. Strafbare. Sogar Briefwechsel war ein Problem, aber ich habe dir geschrieben...

„Komm wenigstens nach Ostberlin, da dürft ihr doch hin, oder?“ Hast du mich vor dreißig Jahren gefragt. Du hast in einem anderen Berlin gelebt. In einer anderen Welt. „Ja, sicher. Ich komme spätestens im Mai.“ Glaubte ich, denn als den Besten an unserer Fakultät wollte mein Institut mich zum Weiterstudium nach Leipzig schicken. „Ja? Schön!“ sagtest du erfreut und gabst mir zum Abschied die Hand, wobei du mir einen kleinen Zettel heimlich in die Hand drücktest. „Wenn du dort bist, schreib mir sofort. Dann komme ich rüber“, fügtest du leise hinzu. Es waren deine Eltern und die ganze Reisegruppe in der Nähe und beobachteten lächelnd unseren unschuldigen Abschied. Kein Kuss. Keine Umarmung. Nur ein kurzes „Wiedersehen!“ Du - erst siebzehn und ich dreiundzwanzig, als du zusammen mit deinen Eltern nach Georgien kamst. Eine Reisegruppe aus Westberlin, die ich betreuen musste, hatte nur zwei Tage Aufenthalt in Tbilissi. Miteinander haben wir kaum gesprochen. Nur verstohlene Blicke, schüchternes Lächeln und ein paar Phrasen. Immer unter der heimlichen Beobachtung zahlreicher KGB-Spitzel im Hotel: Portiers, Kellner, Gepäckträger, Busfahrer, Souvenirverkäufer.... Doch unsere kurzen Blicke sprachen mehr als alle Worte der Welt. Und das hat auch gereicht. Auf dem Zettel stand deine Adresse. Gleich nach deiner Abreise habe ich dir einen kurzen Brief geschrieben und deine Antwort kam ungefähr nach einem Monat. Schneller ging es nicht. Zwei Wochen hin, zwei Wochen zurück. Im besten Fall. Deine Freude über meinen Brief konnte ich fast körperlich fühlen. Natürlich habe ich sofort die Antwort geschrieben und so hat es angefangen – ein dreißigjährelanges Kapitel in unserem Leben. Nach ein paar Briefen waren wir ineinander restlos verliebt.

Etwas später habe ich in der DDR-Zeitschrift NBI unter einem Foto gelesen: Berlin Alexanderplatz, die Weltzeituhr - der beliebte Treffpunkt der verliebten Berlinerinnen und Berliner. In den langen Wintertagen traf ich mich in meinen Gedanken mit dir am Alexanderplatz und starrte dabei auf die große Weltkarte, die an vielen Stellen abblätternde Tapeten in meiner tristen und schlecht geheizten Wohnung decken musste, die – wie meine Freunde meinten – nur aus einem Allzweckzimmer bestand. Bis Mai zählte ich die Tage und las immer wieder deine Briefe. Jedes Mal, wenn dein Brief kam, wollte ich ihn nicht sofort öffnen, sondern meine Freude endlos verlängern und ergötzte mich zuerst eine Zeitlang am ungeöffneten Briefumschlag, auf dem mit deiner kindischer Handschrift geschriebene Adresse stand. In diesen Minuten war ich endlos froh und auch traurig zugleich, denn ich wusste, dein nächster Brief würde im besten Fall erst in einem Monat kommen. Dabei hoffte ich auch, mit jedem Brief käme unser Wiedersehen immer näher, aber im Mai brach die Welt für mich zusammen: Absage ohne jegliche Grundangabe. Nur Achselzucken eines Bildungsministeriumskleinbeamten mit Rattengesicht.

An das Gespräch in seinem Büro kann ich mich bis in kleinste

Details erinnern:

„Tut mir Leid. Da kann ich gar nichts machen.... Ich bin nur ein kleiner Mann. Sie kommen zu spät Junger Mann, tut mir leid, ich kann gar nichts tun...“

Schock und Entsetzen. In einer Sekunde war alles zerbrochen, alles spurlos verschwunden. Ich wusste nicht, ob ich das riesengroße Büro, in dem ich mir wie ein Insekt vorkam, gleich verlassen sollte und zögerte noch eine Weile. Aber der kleine, korpulente Mann mit Hornbrille und großer Glatze schien bald Geduld zu verlieren:

„Ich sehe leider keinen Grund zu einem weiteren Gespräch, junger Mann! Die Lage ist ja sonnenklar: Sie haben Ihre Unterlagen bei uns vor einem Jahr eingereicht und sicherlich gedacht, damit wäre alles erledigt! Sie haben sich bis heute bei uns nicht blicken lassen, und jetzt wollen Sie, dass *wir* uns gefälligst um *Ihre* Angelegenheit kümmern und Ihnen so, ohne weiteres, einen Studienplatz im Ausland zum Geburtstag schenken! Also, bitte! Stehen Sie hier nicht herum, ich habe zu tun und andere Besucher warten ja auch noch!“ Der Beamte des Bildungsministeriums stand auf und sah mich zu meinem großen Erstaunen, fast bemitleidend an:

„Tut mir echt leid, aber ich kann wirklich nichts tun. Zu spät, einfach zu spät. Wir haben...“

Mir war nun auf einmal alles egal und ich unterbrach ihn ziemlich grob:

„Können Sie mir bitte wenigstens sagen, warum ich nach der Einreichung der Dokumente hier nochmals zu erscheinen hatte? Waren die Unterlagen nicht in Ordnung?“

Der Mann sah mich diesmal fast amüsiert an:

„Natürlich waren sie in bester Ordnung, aber seien Sie bitte nicht so naiv! Die Deutsche Demokratische Republik ist selbstverständlich unser Bruderland, aber Ausland ist eben Ausland und Sie müssen eigentlich schon gut wissen, was das bedeutet...“

„Das bedeutet, dass mir die Ausreise verweigert wird. Darf ich auch mal wissen, warum?“

Er lachte kurz auf:

„Das kann ich Ihnen nicht sagen. Leider. Und mein bescheidener Rat wäre, nach dem Grund der Absage nicht zu suchen, hat keinen Sinn. Ist es jetzt klar? Die Entscheidung ist“, er senkte die Stimme und sah sich ängstlich um, obwohl wir allein in seinem Büro standen, „woanders getroffen.“ Er sprach die letzten zwei Wörter fast flüsternd aus und spreizte hilflos die Hände. Ich hätte nie gedacht, dass die Ratenaugen etwas Mitleid ausdrücken können.

Der Mann sah demonstrativ auf seine Uhr. Das Gespräch war also beendet und ich ging hinaus.

...Wir schrieben uns weiter.

Ein Jahr später wurde unsere studentische Popgruppe in die DDR eingeladen. Riesig erfreut, habe ich dir darüber geschrieben. Nach drei Tagen wurde ich zuerst ins Dekanat gerufen und dann von der Sekretärin wortlos zu einem kleinen

Zimmer am Ende des halbdunklen Korridors im Erdgeschoss unseres Instituts geleitet. Ich hatte dieses Zimmer früher nie beachtet. Es stand weder eine Nummer noch irgendein Schild an der Tür und die Glühbirne am Ende des Korridors war immer verbrannt. Die Sekretärin deutete mir mit kurzem Kopfnicken zur Tür und ging zurück. Mein zweiter Schock erwartete mich in diesem Zimmer: ich durfte nicht mitfahren. Diesmal wurde mir der Absagegrund ohne Umschweife genannt: Unerlaubte Westkontakte.

„Haben Sie etwa geglaubt, Ihre Briefe nach Westberlin werden von Brieftauben getragen? Wir haben Sie doch gewarnt! Und warnen noch einmal. Wir wissen alles!“ Dieser Mann hatte kein Gesicht, nur ein Paar Schlangenaugen und die zischende Schlangenstimme.

Trotz dieser Warnung schreiben wir uns weiter.

Der dritte Mann - kurz nach meinem Studiumsabschluss - hatte ein intelligentes Gesicht und eine sanfte Stimme. „Wenn Sie mit uns zusammenarbeiten, können Sie immer problemlos ins Ausland fahren. Ihre einzige Gegenleistung wären nur gewisse Infos...“ Nach meinem harten „Nein“ konnte ich lange Zeit keine Arbeit finden und musste Privatstunden geben um wenigstens die Miete bezahlen zu können. Eine Auslandsreise war nunmehr ausgeschlossen. „Entschuldige bitte, aber ich komme nie nach Deutschland. Nicht mal ins „Bruderland“ DDR. Ist unmöglich. Vergiss mich...“ Schrieb ich völlig hoffnungslos in meinem letzten Brief, den ich einem freundlichen älteren Herrn – einem Touristen aus Stuttgart – für dich mitgegeben habe. Auf die Post konnte ich mich nicht mehr verlassen. Mir war es schon lange egal, dass man meine Briefe regelmäßig öffnete, aber ich war mir nicht sicher, ob mein letzter Brief dich auf dem normalen Postweg erreichen würde.

Du hast mich aber nicht vergessen.

Ich habe dich nicht vergessen.

Wir haben uns nur nicht mehr geschrieben.

Dann kam die Wende. Später - ein unerwartetes Angebot: Es war eine Stellung des Vertreters einer georgischen Handelsfirma in Bremen. Vertrag für vier Jahre. Natürlich habe ich es sofort angenommen und kurz nach meiner Ankunft in Deutschland dich gefunden. Über deine Mutter. Zum Glück wohnten deine Eltern unter der alten Adresse.

Komischerweise haben wir uns aber nicht gleich, sondern erst nach zwei Wochen getroffen. Es ging nicht alles so, wie wir es uns wünschten. Es kam immer was dazwischen und wir waren nur auf E-mail oder Telefon angewiesen, wobei du dauernd aufpassen musstest. Die Kinder sind nicht mehr klein und dein Mann konnte auch jederzeit auftauchen...

Berlin, Alexanderplatz. Die Weltzeituhr wirkt jetzt irgendwie einsam und reizlos. Keine Liebespaare mehr ringsum. Nur wenige Touristen mit Kameras. Ich stehe und starre auf das Zifferblatt. Ich habe keine Ahnung, aus welcher Richtung du kommst und drehe mich dauernd um. Trotzdem habe ich verpasst, wie du gekommen bist. Eine leichte Berührung am

Arm. Ich drehe mich blitzschnell um. „Warten Sie auf jemand, junger Mann?“ Mein Herz macht einen wilden Sprung, dann erstarre ich. Du! Deine Stimme. Dein Gesicht. Dein Lächeln. Du siehst praktisch so aus, wie ich dich in meinem Gedächtnis zwanzig Jahre lang getragen habe. Nur wenige Falten um die Augen. „Ich hab dich sofort wieder erkannt...“ Sagst du und wir umarmen uns, sind auf einmal zwanzig Jahre jünger. „Ich liebe dich, ich liebe dich... Ich hab dich immer geliebt...“ Wiederhole ich endlos zwischen deinem Ohr und deinen Haaren. Ich weiß nicht mehr, wann ich dich endlich mal geküsst habe. „Ich dich auch... ich liebe dich auch“, höre ich dich flüstern und dann, irgendwann bin ich wieder in der Gegenwart: Du befreist dich aus meinen Armen und machst einen Schritt zurück.

„Du siehst gut aus“, meinst du lächelnd und umarmst mich wieder. Ich lache.

„Was bin ich für ein Trottel! Das hätte *ich* dir sagen sollen! Entschuldige bitte. Ich...“ Erst nach deinem heißen Kuss komme ich weiter. „Du bist noch schöner geworden. Echt. Gib zu, dass du eine Zeitmaschine hast!“

„Du Spinner“, erwidert du lachend, „du wirst nie erwachsen“, du umarmst mich wieder und gibst mir einen langen Kuss.

„Verrücktes Mädchen“, meine Stimme klingt heiser. „Du wirst nie vernünftig...“

Wir sitzen über zwei Stunden im Restaurant meines Hotels. Wir erzählen alles, was uns gerade einfällt.

„Du warst irgendwie immer da“, du lächelst und streichelst meine Hand. „dein Foto lag immer in meinem Lieblingsroman auf dem Regal. Mein Mann wusste das, ignorierte es aber hartnäckig. Jahrelang. Kannst du dir das vorstellen? Er wusste von dir, sprach aber nie was. Nach dem Umzug in unsere neue Wohnung war das Foto verschwunden. Ich ließ mir nichts anmerken und schwieg. Er auch. Ein lächerliches Versteckspiel der Erwachsenen.“ Du lächelst wieder, drückst meine Hand und schweigst. Auf einmal bist du irgendwo weit mit deinen Gedanken. Ich schweige auch. Ich will dich nicht stören, will dich nicht fragen, wo du bist. Ich wage es nicht. Dann blickst du kurz auf die Uhr und lächelst traurig:

„Entschuldige bitte... so viel Zeit habe ich leider nicht...“ Ich blicke mich nach dem Ober um. Wir sind wieder in der Gegenwart.

Ja, so hat es angefangen und vier glückliche Jahre lang gedauert. Das Glück haben wir immer bedenkenlos gestohlen und es nie bereut. Wir trafen uns meistens in Berlin, aber auch in Bremen, München, Köln, Frankfurt... Du warst dienstlich öfters unterwegs und ich war fast immer bei dir.

Nach vier Jahren war mein Vertrag ausgelaufen und trotz Versprechungen wurde er nicht verlängert. Eine neue, unsichtbare aber zu schmerzhaft spürbare Mauer richtete sich zwischen uns sofort auf: als ein Nicht-EU-Bürger musste ich Deutschland verlassen. Danach kam ich jedes Jahr zweimal nach Berlin. Mehr konnte ich mir leider nicht leisten. Zu teuer. Sonst nur Telefongespräche und Mails.

Dein unerwarteter Anruf aufs Handy.

Das machst du sonst sehr selten. Sekunde später weiß ich, dass du Krebs hast und bald operiert werden musst. Schock! Wie gelähmt und eine Zeitlang ohne Denkvermögen sitze ich im Sessel. Deine Stimme spricht etwas, das ich nur hören aber gar nicht verstehen kann. Am Ende höre ich mich sagen: „Ja... ich komme. Ich komme sofort, meine Liebe...“ Ich weiß, ich klammre mich an einen Strohalm, aber was Anderes fällt mir nicht ein und sage es dir: „bitte, keine Angst, meine Liebe... sicherlich ein Irrtum... So was kommt ja manchmal auch vor...Natürlich komme ich sofort, ich ruf gleich das Flugbüro an...“

Einen Direktflug gibt es nicht und ich muss über Athen fliegen. Gott! Krebs! Aber wieso? . Wir haben uns doch ungefähr vor einem Monat gesehen! Ist so was überhaupt möglich?

Ich rufe meinen Freund an. Er ist Professor und arbeitet in der Zentralklinik der Republik. „So was kommt nicht selten vor“, er macht eine kurze Pause, „ja, ohne irgendwelche ernsthafte Symptome und dann ist es meistens zu spät...“

Endlich mal landet die Maschine in Berlin und ich rufe dich sofort an. Am nächsten Tag treffen wir uns in Charlottenburg. Fasanenstraße. Wir sitzen in meinem Hotelzimmer. Ich weiß nicht, was ich sagen soll. Du knöpfst deine Bluse auf.

„Hier, fühl mal. Aber vorsichtig. Es tut sehr weh:“ Dein Busen sieht genauso aus, wie er immer ausgesehen hat – mittelgroß, stramm, weiß und sehr schön. Aber nicht mehr reizend. Zum ersten Mal berühre ich deine Brust mit Angst. Unterhalb der Brustwarze fühle ich etwas Hartes. Etwa so klein wie ein Vogelei. Ich drücke es möglichst vorsichtig mit zwei Fingern Du schreist auf und ich sehe die Tränen in deinen Augen.

„Wenn ich strebe...“ deine von Tränen erstickte Stimme bricht ab. „... sterbe ich auch vor meinem Tod“, denke ich mir, sage aber was ganz Anderes und Dummes: „Eine uralte Weisheit, meine Liebe – hoffe nie ohne Zweifel und zweifle nie ohne Hoffnung.“ Mein Scherzversuch ist zu plump. Dein Gesicht bleibt ausdruckslos. Du starrst an mir vorbei auf einen billigen Druck von Monet an der Wand. „...dann sollst du für uns beide leben. Verstehst du? Für dich und für mich. Versprich mir das!“ Meine Antwort ist eine Umarmung und stumm verspreche ich dir, dass ich vor meinem Tode sterben werde, wenn...

Acht Monate später komme ich wieder nach Berlin. Du stehst am Fenster in meinem Hotelzimmer. Es ist Juli und du hast eine dünne blaue Bluse an. Ich umarme dich und drücke dich an mich fest. Unter deiner Bluse fühlt sich etwas Steinhartes an und ich zucke unwillkürlich. Das entgeht dir nicht und du befreist dich schnell aus meinen Armen. Wir schweigen beide. Deine Augen füllen sich mit Tränen. Du senkst den Blick und ich bin sprachlos. Ich versuche dich zu umarmen, aber du weichst zurück. „Nein.. Bitte, lass das... Bitte... nicht“. Aber ich will nichts hören. Ich will es unbedingt sehen.

Lieber hätte ich es nicht gesehen, aber es ist zu spät. eigentlich habe ich was noch Schlimmeres erwartet und war auch darauf

gefasst, aber gerade deswegen bin ich entsetzt, weil ich jetzt anstatt eines operierten Busens einen schrecklichen Ersatz sehe.

Du weinst. Auch ich kämpfe verzweifelt gegen einen stacheligen Klumpen in meiner Kehle. „Ich liebe dich...“ Es kömmt gewürzt und ich umarme dich. Jetzt weinst du laut und zitterst am ganzen Körper. „Ich liebe dich“ wiederhole ich, „Hauptsache, du bist jetzt wieder gesund...“ Du vergräbst dein Gesicht in meine Brust und schüttelst den Kopf. „Nein... ich bin gar nicht gesund. Ich...ich bin keine... keine Frau mehr...“ Ich umarme dich fest und weiß nicht, was ich sagen soll. Du zitterst und weinst. Ich küsse dich auf die Wangen. Sie sind tränennass und schmecken salzig. Und ich wiederhole endlos „meine Liebe, meine einzige Liebe... mein schönes Mädchen... bitte... bitte... du weißt doch, wie ich dich liebe...“ Nein, es hilft nichts, du weinst weiter, aber plötzlich umarmst du mich auch fest und lässt mich nicht los. „Ja... ich weiß es doch... ja...“ Du blickst kurz auf und versuchst dich zu einem Lächeln zu zwingen. „Ja“, stoße ich hervor und vergrabe mein Gesicht in deine Haare um dir meine Tränen nicht zu zeigen, „ja, meine Liebste... ja...mein schönes Mädchen...ich liebe dich...“ Mehr kann ich nichts sagen. Ist auch nichts mehr nötig. Du weinst. Vor Glück und Unglück zugleich.

Nach einem Jahr musste auch der zweite Busen amputiert werden. Fünf Monate später kam ein kurzer Anruf von deiner Mutter. Ausgerechnet an deinem Geburtstag bist du gestorben. Ein paar Stunden davor hatte ich dir eine Grußkarte per E-mail geschickt. Ich hatte keine Ahnung, dass es dir so schlecht ging. Du sprachst nie darüber, obwohl ich dich immer danach fragte.

„Sie starb langsam. Hat sehr gelitten.“ Deine Mutter und ich sitzen in einem kleinen Café am Hermannplatz, nicht weit von deinem Büro. Sie ist der einzige Mensch, der alles von uns weiß. Sogar etwas mehr, als sie eigentlich hätte wissen sollen, aber du hast ihr in den letzten Wochen alles erzählt, wie ich jetzt von deiner Mutter höre. Sie kämpft gegen die Tränen. Ihr Kaffee ist schon lange kalt und mein Bier lauwarm. „Ich weiß alles... Sie hat mir alles erzählt...“, sie sieht mich kurz an und ich muss meinen Blick senken, „...sie rief Sie immer an, wenn es ihr etwas besser ging“, sie spricht leise und ihrer Stimme kann ich viel mehr entnehmen als ihrer Rede, „sprach so viel über Sie mit mir...“ Ihr Kinn zittert. Dann beginnt sie leise zu weinen. Ich weiß nicht, was ich sagen soll und nehme vorsichtig, wenn auch etwas ungeschickt, ihre Hand in die Meine und erstarre - es ist deine Hand! Richtiger - so würden deine Hände in etwa zwanzig Jahren aussehen. Die Ähnlichkeit ist erschütternd. Trotz Kummer und Weinen entgeht ihr meine Reaktion nicht. Ihr Gesicht erhellt sich eine Bruchteilsekunde lang. Sie blickt auf ihre Hände und sagt dann mit weinerlicher Stimme: „Ja... das sind ihre Hände... sie hatte meine Hände...“

Zum Friedhof will ich allein gehen. Deine Mutter möchte

mitkommen, aber ich bitte sie mich allein gehen zu lassen und entschuldige mich dafür bei ihr, dann bestelle ich für sie ein Taxi. Ich will mit dir allein sein. Zum letzten Mal.

Ich sitze noch eine Weile im Café. Es war vier Jahre lang unser Café. Ich denke an dich und an sehr viele Dinge, die ich nie wieder finden werde, weil sie alle zusammen mit dir verschwunden sind. Ein kalter Abend in Bremen vor dem Theater am Goetheplatz und ein sonniger Abend in Koblenz, dein Name an meinem linken Oberarm – tätowiert durch deine Küsse und mit deinem Lippenstift im Hotel „Prisma“ in Neumünster an einem schönen Mainachmittag und die Spreefahrt mit dir durch Berlin, der Bodensee im Oktoberwind mit seinen grünlichen Wellen vor unserem Hotel und der kalte Sturmwind in Bremerhaven, der an deinem Mantel zerrte und meine Augen dauernd mit Tränen und Sand erfüllte, als du unbedingt die wütende Nordsee beobachten wolltest. Ja, diese und viele andere Dinge werden mir immer fehlen, aber am meisten - dein glückliches und schallendes Lachen, das an jenem Januarvormittag in Bremerhaven den bitterkalten Sturmwind und das Toben der wütenden Nordsee übertönte...

Ich stehe vor deinem Grab. Unglaublich, aber ich empfinde keinen Schmerz. Dazu bin ich nicht mehr fähig. Mir scheint, mein Schmerz sei mit dir gestorben. Er kann mir nicht mehr wehtun. Er hat mir nur in den letzten zwei Jahren wehgetan. Jetzt ist es nur die kalte Leere, was ich fühlen kann. Mehr nichts. Oder doch - die Friedhofstille. Sie wird immer unausstehlicher und irgendwie bedrohlich. Auf einmal scheint es mir, als stählen wir auch jetzt diese wenigen Minuten unseres letzten Zusammenseins und ich sehe mich unwillkürlich um. Natürlich ist keine Seele in der Sichtweite. Nur ein Rabenschwarm zieht krähen über den Friedhof. Dann wird es wieder still. Ich neige mich nach vorn, lege fünf weiße Nelken auf dein Grab und berühre dann vorsichtig deinen Grabstein. Er ist kalt. Mir fällt plötzlich ein anderer kalter Stein ein, der auf meinem Schreibtisch neben deinem Foto liegt. Du hast mir vor Jahren einen kleinen Mauerbrocken geschenkt. Übermorgen, wenn ich wieder zu Hause bin, werde ich den Stein rausschmeißen.

* * *

Ich weiß nicht genau, wann ich gestorben bin. Ist auch nicht mehr wichtig. Ich habe dir vor deiner ersten Operation stumm versprochen, dass ich noch vor meinem Tod mit dir zusammen sterben würde. So ist es auch passiert - ich war vor meinem Tod schon lange tot. Mein zweiter und endgültiger Tod muss vor einigen Stunden eingetreten sein. Nun liege ich in der Leichenhalle und warte. Worauf? Auf wen? Weiß ich nicht. Ich fühle mich einsam unter den Meinesgleichen. Diese Einsamkeit der Leichenhalle ist größer als die einer Wüste. Eigentlich ist es komisch wenn ich sage, dass ich tot bin - ich sehe immer noch meinen leblosen und steifen Körper auf einem metallenen Tisch liegen. Der Tisch ist bestimmt eiskalt,

aber ich spüre es nicht. Wirklich ein sehr komisches Gefühl - ich weiß nicht, wer oder was ich jetzt bin, ich kann *mich* nicht sehen. Bin ich meine eigene Seele? Ein Gespenst? Egal. Hauptsache, ich kann alles sehen und hören. Zum Beispiel höre ich den heftigen Januarwind draußen toben. Die grauweiß gestrichenen schmutzigen Fensterscheiben drohen jede Sekunde zu zerspringen. Der eiskalte Wind spielt seine brutale Nachtmusik auf den mehreren Instrumenten zugleich und dieses außerirdische Orchester erzeugt solche Töne, die wahrscheinlich nur in diese Leichenhalle am besten hineinpassen. Irgendein verrückter Dirigent leitet dieses ungewöhnliche Orchester, welches diese angst erweckende Sinfonie in wilden Tönen und bizarren Akkorden spielt. Der Rachen der Nacht ist schwarz und erbarmungslos. Er jagt auf die Schwachen, umspült ihre Körper mit Eisflammen und bietet eine zuverlässige Deckung nur den kaltblütigen Mördern. Das matte Licht beleuchtet die Halle nur schwach, aber wir - die Toten - brauchen kein Licht mehr. Wir brauchen nunmehr nur noch unsere Ruhe. Zwei schwarz-dunkelrote Todesengel bewachen uns und unsere Ruhe. Sie stehen stramm am Eingang, wachsam und streng. Sie tragen aber keine Waffen. Wozu auch? Ihre eisernen, schwarzen Flügel sind ja viel stärker und gefährlicher als jede Waffe. Unsere Körper liegen auch reglos da und wollen nicht mehr ins Freie. Also, eher eine Ehrenwache, unsere lieben Todesengel! Meine Nachbarn kann ich nicht sehen. Ich bin vor kurzem hierher gebracht worden und bin immer noch angezogen und nicht zugedeckt. Die Nachbarn aber liegen unter den abscheulichen grauweißen Laken und riechen nach Tod und Verwesung trotz (oder dank?) der chemischen Bearbeitung. Die Lakenlandschaft ist natürlich nicht ebenmäßig, sondern stellenweise tief oder hoch. Auch ich stinke nach Tod, aber die Verwesung muss noch kommen. Wir, alle Toten, müssen noch warten. Worauf? Etwa auf die letzte Berührung des diensthabenden Arztes? Vielleicht auf das Namensschild oder die Nummer, die wir, Namenlosen, auf die Fußsohlen gestempelt bekommen? Oder vielleicht doch auf die ehrlichen oder falschen Tränen der von der Polizei eventuell gefundenen Angehörigen? Ach, was weiß ich! Und überhaupt, was gehen mich diese ehemaligen Bürger unseres herrlichen Bettler-Landes an? Ich weiß ja nicht einmal, ob sie jemals auch wirklich gelebt haben. Vielleicht waren sie bereits von ihrer Geburt an tot, sind tot gewachsen und dann sicherheitshalber noch einmal gestorben um ein für allemal ins Jenseits zu gelangen.

Auf einmal wird es still. Der stürmische Januarwind scheint sich ausgetobt zu haben und packt nun seine schrecklichen Musikinstrumente ein um uns später mit einem anderen, noch schauerlicheren Konzert zu beschenken. Jetzt herrschen Tod, Kälte und Stille in unserer provisorischen Ruhestätte. Ich werfe einen Blick auf mein eingefallenes, unrasiertes Gesicht.. Es muss doch endlich mal jemand kommen um wenigstens

meine Identität festzustellen versuchen. So steht es auf jeden Fall in den Kriminalromanen. Ich habe keine Papiere in den Taschen, nur ein paar Groschen und eine halbleere Packung der Taschentücher. Also, die Polizei wird sich Mühe geben müssen um meine Personalien in Erfahrung zu bringen. So bekannt bin ich in dieser Stadt auch nicht. Mein Blick fällt auf eine große Wanduhr. Halb zwei morgens. Komisch oder vielleicht auch hämisch – eine Wanduhr in der Leichenhalle, als wolle man unsere letzten Stunden und Minuten auch nach unserem Tod zählen. Aber wir, die Toten, haben es nicht mehr eilig und können hier herumliegen, solange die Lebenden uns ausstehen können. Wir liegen in einer Reihe nebeneinander. Ich zähle. Es sind zwölf reglose Körper unter den widerlichen grauweißen Laken, als lägen sie auf einem Fließband der Fabrikhalle. Das Fließband bewegt sich nicht, alles ist erstarrt und wirkt wie ein surrealistisches Bild.

Gestern Abend, gegen acht lebte ich noch. Ich war zu Hause und wollte nur kurz ausgehen um ein Glas Schnaps zu trinken. Bei mir in der Wohnung war es kalt und ich wollte für meine Groschen nicht nur etwas Schnaps, sondern auch möglichst mehr Wärme kaufen. Die muffige Kneipe war bombenvoll – auch die Anderen schienen das Gleiche kaufen zu wollen und ich musste mein Glas direkt an der Bar stehend austrinken. An einen Sitzplatz, also an mehr Wärme, war nicht zu denken. Darum bestellte ich noch ein Glas. Diesmal trank ich sehr langsam und irgendwann begann mein Körper zu tauen, ich fühlte mich sehr wohl in dieser Kneipe, aber ich merkte, meine Beine würden mich bald nicht mehr tragen können. Ich blickte mich um, aber in der Halle war es noch enger geworden - es waren etwa ein Dutzend bunt gekleideten und bemalten Fußballfans hereingekommen und wollten den Sieg ihrer Lieblingself unbedingt in dieser Kneipe feiern.

Auf dem Weg nach Hause wurde mir schlecht, aber der erste richtige Stich ins Herz kam wenige Minuten später. Ich konnte kaum noch laufen und blieb stehen - die rechte Hand aufs Herz gepresst und versuchte tief zu atmen. Es half aber kaum. In ein paar Schritten erblickte ich zuerst eine ältere Dame und dann auch die Bushaltestelle - ich konnte mich wenigstens auf die Bank setzen. Mit großer Anstrengung machte ich die letzten Schritte in meinem Leben und sank auf die Bank. Die ältere Dame warf einen kurzen Blick auf mich und kehrte mir verächtlich den Rücken. Dann muss ich irgendwann gestorben sein. Hoffentlich war die ältere Dame vorher gegangen und ich habe niemanden gestört.

Und jetzt liege ich hier, der Tote unter den Toten und genieße die Totenstille. Aber nichts ist ewig sogar bei den Toten: plötzlich höre ich aus dem Korridor gedämpfte Stimmen. Sie kommen näher und die Tür der Halle geht auf. Zwei Wärter schieben einen Rolltisch in die Halle herein. Der Eine, der am Ende des Rolltisches steht, macht mit dem Fuß die Tür zu ohne sich umzudrehen – scheint Gewohnheitssache bei ihm zu sein. Auf der Bahre liegt eine junge Frau, sie muss

sehr schön gewesen sein, aber jetzt wirkt ihre Schönheit unnatürlich, entstellt und erschreckend. Nicht zuletzt wegen des blaugrünen Striemens um den Hals. Ein Selbstmord? Oder war es ihr eifersüchtiger Mann oder ein Freund? Oder gar ein geldgieriger Zuhälter? Ihr ist das jetzt bestimmt egal, sie gehört ja keinem mehr. Vielleicht nur für die Polizei von Bedeutung. Man legt sie dicht neben mich, ich meine neben meinen Körper auf dem Nebentisch, rechts von mir. Gott! Ich wäre wirklich erschrocken, wenn ich nicht tot wäre - ich schaue mir ihr Gesicht noch einmal an und plötzlich glaube ich sie wieder erkannt zu haben - Thea! Aber nein! Quatsch, sie muss jetzt ja fast so alt sein wie ich. Die Wärter decken uns beide nun mit scheußlichen Laken zu und gehen. Meine neue Nachbarin liegt rechts von mir. Und plötzlich wird es mir klar, warum ich an Thea gedacht habe - bestimmt rein automatisch, ist sicherlich eine Assoziation: Thea wollte im Bett immer nur auf der rechten Seite liegen.

Vor der ersten Nacht mit Thea dachte ich immer, das Feuer ihrer auffallenden Schönheit könnte einen Eisberg in wenigen Stunden restlos tauen lassen – sie war sehr hübsch und sah supersexy aus. Leider war ich in jener Nacht ziemlich enttäuscht und am Ende war Thea dem Weinen nah, obwohl ich meine Enttäuschung, soweit ich es konnte, vor ihr zu verbergen versuchte.

Ich blicke verstohlen zu meiner Nachbarin hinüber. Sie liegt steif da und scheint von meinem unverschämten Gedanken nichts mitbekommen zu haben. Draußen ist es immer noch dunkel. Die Lichter der Stadt kämpfen unermüdlich gegen die Nacht und schneiden unzählige geometrische Figuren hinein – Sphären, Kegel, Pyramiden... Ewiger Kampf mit immer gleichem Ergebnis: Die Nacht wird müde und muss am Ende gehen um die Kräfte zu sammeln und wieder zu kommen. Auch die Lichter gehen kurz danach und kommen am Abend wieder um den ewigen Kampf fortzusetzen.

Du hast mich immer über meine früheren Freundinnen ausgequetscht und ich erzähle dir nun auch über Thea weiter. Unsere Beziehung war keine große Liebe. Thea war Studentin, kurz vor dem Studiumsabschluss und nachdem ich mit ihrer Diplomarbeit fertig war, ließ sie sich immer seltener bei mir blicken. Im Juli hat sie ihr Diplom bekommen und kurz darauf geheiratet. Na ja, es gibt ja verschiedene Wege, die zum Diplom führen und Thea hat einen ziemlich leichten und sicheren gewählt - das Angenehme mit dem Nützlichen verbunden. Es sei denn, sie musste in meiner kleinen und schlecht geheizten Wohnung im Winter dauernd frieren und sich von mir wärmen lassen. Auf das so richtig Angenehme musste sie allerdings bis Frühling warten. War sicherlich ihre kalte Berechnung – sie sorgte dafür, dass ich genug Zeit für ihre Diplomarbeit hätte, sonst wäre sie bestimmt nicht im Januar, sondern im Mai zu mir gezogen. Später habe ich von einer unseren gemeinsamen Bekannten erfahren, dass Thea den Kerl gerade im Juni kennen gelernt hatte. Damit war für sie

unsere Beziehung ein für allemal beendet und nun brauchte sie einen Mann mit Geld, worauf sie bei mir ewig würde warten müssen. Aber Geld kann ja nicht alles – von derselben Bekannten erfuhr ich auch, dass Thea und ihr Mann nach Russland gezogen waren. Ach, schon wieder Pech, armes Mädchen, dort wirst du wenigstens acht Monate im Jahr frieren müssen, dachte ich amüsiert. Vor und nach ihr waren auch die anderen Frauen mit meiner tristen und kalten Wohnung meistens unzufrieden, bis auf Natalie. Sie war wirklich eine bewunderungswerte Ausnahme – sie war etwas älter und viel erfahrener als ich, aber auch heißer als alle anderen Frauen, mit denen ich je geschlafen hatte: Sogar im Winter trug sie die Kleider mit tiefem Ausschnitt und ihren leichten Mantel immer aufgeknöpft, nicht zuletzt wegen ihrer mehr als vollen Brüste. Sie fand meine triste Wohnung nicht so hässlich, meine Bücher und Schalplattensammlung einfach toll und zum Teil auch romantisch. Ja, die gute Natalie – verheiratet, ohne Kinder, zwar nicht so schön wie Thea, hatte aber einen echt reizvollen Charme, sinnliche, immer blutrot geschminkten Lippen und geschmeidigen, feurigen Körper. Diese Frau war immer ein Rätsel für mich gewesen, aber ich stellte keine Fragen und es war auch gut so. Im Gegensatz zu Thea wollte sie nichts von mir außer etwas Liebe und viel Sex. Ich wusste nie genau, wann sie erscheinen würde, sie selbst auch nicht. So dauerte es fast zwei Jahre lang, aber eines Tages fand ich einen Zettel in meinem Briefkasten, es standen nur ein paar Worte drauf. Natalie war gekommen und wollte sich von mir für immer verabschieden – sie und ihr Mann emigrierten nach Österreich. Zu jenen Zeiten war so was praktisch unmöglich und ich war so verblüfft, dass ich vor meiner Wohnungstür mit dem Zettel in der Hand einige Minuten lang völlig ratlos dastand und den Wohnungsschlüssel in meinen Hosen- und Jackentaschen zu finden suchte, wobei ich ihn zusammen mit dem Zettel in der linken Hand hielt. Nie vorher hat sie mit mir über eine mögliche Auswanderung gesprochen – eigentlich hatten wir auch nie über solche oder ähnliche Dinge gesprochen. Unsere Beziehung war zu eindeutig und wir wollten über die Probleme unserer Gesellschaft einfach nicht sprechen – das nutzte uns nichts und außerdem stand sie immer unter Zeitdruck. Nach einigen Monaten bekam ich eine Postkarte aus Salzburg. Die Karte lag in einem Umschlag und es stand kein einziges Wort drauf, keine Absenderadresse auf dem Umschlag, nur ein Abdruck der Lippen auf der Rückseite der Ansichtskarte. Der Lippenstift war blutrot und völlig unverkennbar. Ich sehe den tiefen Ausschnitt ihres flammenroten Kleides ganz deutlich vor mir, aber in diesem Moment muss ich gegen meinen Willen wieder an den widerlichen blaugrünen Striemen um den Hals meiner Nachbarin denken. Sie tut mir wirklich sehr leid und wünsche, dass die Polizei so schnell wie möglich ihren Mörder fasst.

Ich denke weiter. Irgendwann werde ich doch beerdigt werden. Ich meine natürlich meinen Körper. Hoffentlich werden meine Frau und vielleicht auch meine Kinder bald gefunden und benachrichtigt. Dann bleiben unserem herrlichen, kirchenmausarmen Staat die Beerdigungskosten erspart. Meine Frau wird die innigsten Beileidsworte dankend entgegennehmen und nach der Beerdigung, wenn die wenigen Gäste gegangen sind, mit ihrer besten Freundin in Tränen ausbrechen: „Kannst du dir eine größere Schande vorstellen? Besoffen und dann tot auf der Straße von der Polizei aufgefunden. Wie ein Penner, ein richtiger Landstreicher! Nie hat er an mich gedacht, ich war ihm doch immer egal! Und die armen Kinder... Hast natürlich gemerkt, wie beschämt sie dagestanden haben... So ein Biest...“ Ihre Stimme wird schön gekünstelt beben und das Gesicht rot anlaufen. Vor Wut. „Aber natürlich meine Liebe“, wird ihre Busenfreundin mit sanfter Stimme in die gleiche Kerbe schlagen, „du hast ihm doch alles gegeben, alles geopfert, nie an dich selbst gedacht...“ Die Beiden werden nach und nach das jahrelang angestaute Gift abwechselnd und mit Genuss rauslassen – ich habe diese hochnäsige feine Dame undefinierbaren Alters mit eiskalten Fischaugen ja nie leiden können. Dieser Hass war übrigens gegenseitig und oft der Grund – neben vielen anderen - zu heftigen Streiten zwischen meiner Frau und mir. Ach, egal. Lange will ich hier nicht mehr bleiben. Was habe ich hier noch zu tun?

Meine letzten Reisevorbereitungen. Nun brauche ich keine Papiere, kein Geld oder Ticket um endlich mal wieder bei dir zu sein. Alles bestens erledigt. Mein lieber Tod hat dafür gesorgt. Ja, ich muss mich beeilen, egal, wann ich beerdigt werde. Ich will nicht dabei sein. Ich darf keine Sekunde verlieren. Aber nein, ich muss mich zuerst von den Toten verabschieden. Und natürlich auch von meinem eigenen leblosen Körper. Vielleicht hat sich schon eine dünne Eisschicht zwischen meiner Haut und dem Fleisch oder gar in den Adern gebildet. Ich sehe mein Gesicht nicht, aber ich bin mir fast sicher – es strahlt vor Freude und die eventuelle Eisschicht ist ihm völlig egal. Es freut sich für mich. Also los! Ein Flug ohne Flügel. Bald bin ich wieder bei dir. Diesmal für immer.

Draußen ist es saukalt. Ich muss lachen - die Kälte kann mir nichts mehr antun. Ich muss jetzt die Leichenhalle verlassen. Schnellstens. Also, raus! Da fällt mir unsere strenge Wache ein. Ich sehe die Beiden verstohlen an. Sie rühren sich nicht. Ihre schweren eisernen Flügel haben sie abgemacht und an die Tür gelehnt. So stramm und wachsam wie vor ein paar Stunden stehen sie nicht mehr, hoffentlich sind sie müde und dösen vor sich hin. Außerdem hoffe ich sehr, ich bin ihnen sowieso scheißegal und sie lassen mich einfach vorbei. Sie bewachen ja nur unsere leblosen Körper.

შეხვედრა მწერალ დათო ცუჩაძე-ვილით

შეხვედრებსა და საღამოებზე ქართველები ტრადიციის და სტატიისტიკის მიხედვით არც თუ ისე პუნქტუალურად მივიღებთ. აგვიანებს თითქმის ყველა. ის, ვინც ადრე უნდა მოსულიყო და ისიც ვისი დაგვიანებაც წინასწარ სავარაუდო იყო (ამ საქციელს ძალიან საინტერესო ლოგიკა აქვს, რასაც აქ სამწუხაროდ ვერ ავხსნი). მწერალ დათო ცუჩაძე-ვილის შესახებ ვადავებამართულ საღამოზე 17 ოქტომბერს, ინტერმეცოს დარბაზში საღამოს 5 საათისათვის ასამდე მიუნხენში მცხოვრებმა ქართველმა მცირე გამონაკლისის გარდა, მართლაც დაუგვიანებლად მოიყარა თავი. ამის ახსნა კი მარტივად შეიძლება. დათო ცუჩაძე-ვილი ქართველი მკითხველის უმეტესობას ძალიან უყვარს, მათ ვინც მის ნაწარმოებებს კარგად იცნობს და მათაც, ვისაც მხოლოდ მისი წიგნის ყიდვისთვის მოუკრავს თვალი, ან არც მოუკრავს (ესეც ძალიან საინტერესო თვისებაა ქართველი მკითხველის). კითხვებიც ყველას აქვს, ზოგს თემასთან ძალიან ახლოს, ზოგსაც ისე, ზოგადსაკაცობიო პრობლემებთან დაკავშირებული. ამ ყველაფრით კი იმის თქმა მინდა, რომ დათო ცუჩაძე-ვილით შეხვედრაც ტიპიურ ქართულ ფორმატში წარიმართა. დარბაზი სავსე იყო დაინტერესებული მსმენელით, წინა რიგებში წყნარი და უკანა რიგებში უფრო აქოთქოთებული. ყველას უნდოდა მოესმინა მწერლისთვის, მაგრამ ასევე მათთვისაც მოესმინა მწერალს. ეს ყველაფერი კი, ხომ მხოლოდ ისეთ შეხვედრებს ახლავს თან, რომლებიც მიმართაც დიდი ინტერესი არსებობს. სხვა შემთხვევაში არც მომსმენია დარბაზში, არც კითხვის დამსმელი. ცუჩაძე-ვილით შეხვედრაზე კი ერთი ბევრი იყო და მეორეც.

დათო ცუჩაძე-ვილით დაკავშირებით მეც მაქვს ჩემი სუბიექტური აზრი და რამდენაც პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, ეს ძალიან ემთხვევა ორივე ზემოთხსენებული კატეგორიის მკითხველის აზრს, მათსაც ვინც მას კითხულობს და მათსაც ვინც, მას

როგორც მწერალს არც კი იცნობს. ანუ, მეც ძალიან მომწონს ცუჩაძე-ვილი როგორც მწერალი. ამ საღამოს კი ის ყველას, როგორც მოსაუბრე ისეც მოგვეწონა. მოგვიყვია ახალსა და ძველზე, ჩვენს ნაკლს (ასეთებიც გვაქვს ქართველებს, არ მიწყინოთ) და ღირსებებზე (რომელიც წინა თვისებაზე გაცილებით მეტი გვაქვს, სინარულით დამეთანხმებით, მჯერა). იყო გულახდილი და კრიტიკული. იყო ზუსტად ისეთი, რაც მოსაუბრეს ასე საინტერესოს ხდის. შეხვედრა რამდენიმე საათს გაგრძელდა და კითხვა-პასუხს პოდიუმიდან დარბაზის შუაგულში გადანაცვლების შემდეგაც არ დაუკარგავს დინამიურობა. საღამოზე მოსულ სტუმრებს მწერლის რამდენიმე წიგნის შეძენაც დარბაზშივე შეეძლოთ. აქვე შევიტყვევო ისიც, რომ მისი რომანი „ჯინსების თაობა“ უკვე ითარგმნა გერმანულ ენაზე და სულ მალე მას აქაურ წიგნების მაღაზიებშიც ვიხილავთ. შეხვედრა იმდენად ლამაზი და საინტერესო აღმოჩნდა როგორც მწერლისათვის, ასევე დამსწრე საზოგადოებისთვისაც, რომ მისი სუფრასთან გაგრძელების აუცილებლობაში არაფერს დაეჭვებულა. ასე აღმოჩნდნენ სტუმარ-მასპინძლიანად ყველა აუგუსტინერის რესტორანში და ბავარიული ლუდის თანხლებით ახლა უკვე არაოფიციალურ ფორმატში გაგრძელდა დაუვიწყარი საღამო. საღამო კი მართლაც დაუვიწყარი იყო, მით უმეტეს სამშობლოსაგან შორს მყოფი და მსგავსი შეხვედრებით არც თუ ისე განებივრებული ქართველებისათვის. მიუნხენელმა ქართველებმა კი კიდევ ერთხელ დაადასტურეთ, რომ ქართველებს ძალიან გვიყვარს ლიტერატურა და მწერლობა. არც ის დაგვევიწყებია, საიდან მოვდივართ და არც ის, სად მივდივართ ხოლმე საქმის დაგვირგვინების შემდეგ. მერე რა, თუ ქართული ღვინის ნაცვლად საღვთისმშობლების თქმა ხანდახან ბავარიული ლუდით გვიწევს.

თინათინ ჩითინაშვილი

გერმანიის ქართული სათვისტომოს ორგანო
გამოიცემა 2005 წლის ოქტომბრიდან

Das Organ des Georgischen Vereins in Deutschland e.V.
Herausgegeben seit Oktober 2005

დაფუძნდა-გამოცემი:
ბაჩანიის ქართული სათვისტომო
სათვისტომოს თავმჯდომარე: ნინო დათაშვილი

სახედაქონი ყოლეხა:
ნინო ხაბეაშვილი (მთ. რედაქტორი)
თინათინ ჩითინაშვილი (რედაქტორი)
ნინო დალაქიშვილი
ნინო ცხომელიძე-დეპუტატი
ეკატერინე ცირიკაშვილი

ISSN 1868-6591

გერმანიის ქართული სათვისტომოს ორგანო

Georgischer Verein in Deutschland e.V.
c/o Leri Datashvili
Roemerhofweg 51c
85748 Garching b. München

დაგვიკავშირდით:
ტელ.: 0711/12 28 97 26
ელ. ფოსტა: qartuli@satvistomo.de